

Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Yolsuzlukla Mücadele

Ahmet EFE¹

Phd, Ankara Development Agency, Turkey

icsiacag@gmail.com, ORCID 0000-0002-2691-7517

Geliş Tarihi/Received date: 25.04.2021 **Kabul Tarihi/Accepted date:** 20.09.2021

Suggested citation: Efe, A. (2021). Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Yolsuzlukla Mücadele [Fight of Corruption with International Legal Frameworks]. *Journal of Politics, Economy and Management* 4(2), 59-86.

Öz: Oldukça yozlaşmış olarak algılanan devletler ve kurumlar, aynı zamanda kötü bir insan hakları siciline sahip olanlardır. Yolsuzluk, aynı zamanda az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde daha yaygın iken gelişmiş demokrasilerde daha nadir ve düşük seviyede görülür. Yolsuzlukla mücadele çabalarının başarısının önündeki ciddi engellerden birisi, hesap verebilirliği ve şeffaflığı kolaylaştıran yönetim bilişim sistemleri (YBS) ve e-devlet uygulamalarının yeteri kadar yaygın ve doğru bir şekilde kullanılmamasıdır. Süreçlerinin yeterince şeffaf olmayan ve etik açıdan sorunlu olan kamu kurumları, yolsuzluğu engellemek için tasarlanmış yasal ve kurumsal mekanizmaları ne kadar iyi hedeflenmiş olursa olsun, gene de sakat kaldığı anlamına gelir. Bu araştırmada, Birleşmiş Milletlerin ve Avrupa Birliğinin üye ülkelerindeki yolsuzlukla mücadelede etkinliğine katkıları Türkiye örneği üzerinden incelenmektedir. Çalışma sonucunda, Türkiye’de yapılan reformların kısmi eksikleri olmasına karşın gerek BM ve gerekse AB gibi ulus üstü kurumların, bunların hukukun üstünlüğünün tesis edilmesinde önemli etkilerde bulunduğu anlaşılmıştır. Mevcut eksikliklerin etkin ve kapsamlı olan adli YBS sistemleri aracılığıyla giderilerek kaynak etkinliği, yönetim ve şeffaflıkta daha fazla ilerleme kaydedilmesi için neler yapılabileceği de tartışılmaktadır.

Anahtar terimler: Yolsuzluk, Şeffaflık, hukukun üstünlüğü, uluslararası hukuk, adli YBS

Jel Kodları: D73, K33, K42

Fight of Corruption with International Legal Frameworks

Abstract: Governments and institutions perceived as highly corrupt are also those with a poor human rights record. Corruption is also more vulgar and prevalent in less developed and developing countries, while it is rarer and at a lower level in developed democracies. One of the severe obstacles to the success of anti-corruption efforts is the lack of widespread and accurate use of management information systems (MIS) and e-government applications that facilitate accountability and transparency. Public institutions whose processes are ethically problematic and not sufficiently transparent still mean that their legal and institutional mechanisms designed to prevent corruption are crippled, no matter how well-targeted. This research, the possible contributions of the United Nations and the European Union to the effectiveness of measures against corruption in the member states, examines and assesses the knowledge of literature and international reports on Turkey. It is also discussed what can be done to improve resource efficiency, governance, and transparency mechanisms by overcoming existing deficiencies through effective and comprehensive MIS systems. In conclusion, although the missing part of the reforms carried out in Turkey, it was understood that both the UN and the EU as supranational institutions made a significant impact in establishing the rule of law.

Keywords: Corruption, Transparency, the rule of law, international law, jurisdictional MIS

Jell Codes: D73, K33, K42

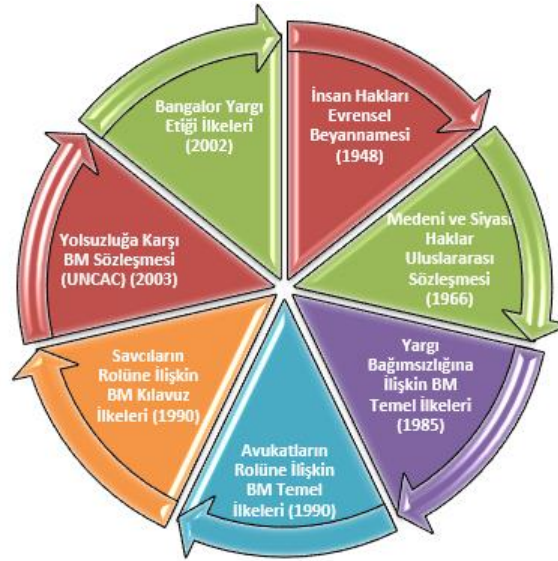
¹ Correspondence author. Ankara Kalkınma Ajansı, İç Denetim, aefe@ankaraka.org.tr, +90 312 310 03 00/172

1. Giriş

Yolsuzluk, genel tanımı ile gücün veya ilişkilerin gayri meşru özel kazanç için kötüye kullanılmasıdır. Yolsuzluk, rüşvet, nüfuz ticareti, işlevlerin kötüye kullanılması gibi pek çok biçim alabilir ancak, aynı zamanda adam kayırmanın, aşırı yararlanmanın, çıkar çatışmalarının veya kamu ile özel sektör arasındaki kapıların arkasına da saklanabilir. Etkileri ekonomik, sosyal, psikolojik, kültürel ve politik ölçeklerde ciddi ve yaygındır. Yolsuzluk, suç ve terörizm için bir kolaylaştırıcı olarak kullanılabilirdiğinden dolayı ulusal güvenlik için de bir tehdit oluşturur. Özellikle ekonomik beklenti endeksini ve rasyonel beklentileri olumsuz hale getirmesi açısından yatırım ve üretim üzerindeki negatif etkileri kaçınılmazdır. İş belirsizliği ve verimsizliğine neden olarak, süreçleri yavaşlatarak ve ek maliyetler getirerek ekonomik büyümeyi engelleyici sonuçları oluşabilir. Yolsuzluk, iyi yönetim için bir tehdittir, demokratik kurumlara olan güveni ve saygıyı aşındırır ve ekonomik kalkınmanın önünde her zaman bir engel olarak ortaya çıkar. Bununla birlikte, yolsuzluğun gerçek sosyal maliyeti yalnızca ödenen rüşvet miktarı veya şahsi menfaatler için yönlendirilen kamu fonlarıyla ölçülemez. Yolsuzluk, ekonomik verimsizliklerin gelişmesine izin vermenin yanı sıra, gelir dağılımını iyileştirmekten daha iyi çevre korumasına kadar çeşitli hükümet hedeflerini olumsuz yönde etkiler. En önemlisi, yolsuzluk hükümetlere, kamu kurumlarına ve genel olarak demokrasiye olan güveni zayıflatır ve anarşist eğilimi besler. E-devletin geliştirilmesi ve uygulanması, kamu kurum ve kuruluşlarında YBS'nin yoğun ve yaygın bir şekilde kullanılabilmesi kamu yönetimi için en ilgili ve önemli gelişmelerden birisidir. Son yıllarda birçok ülkede hükümetler açıklıklarını ve şeffaflıklarını artırmak için çaba sarf ettiler. E-yönetişim, kamusal şeffaflığı artırmak ve yolsuzluğu azaltmak için verimli ve etkili bir araç olarak kabul edilmektedir.

BM Yolsuzluğa Karşı Sözleşme (UNCAC), 2003 yılında 58/4 sayılı kararla Genel Kurul tarafından kabul edilmiş ve Aralık 2005'te yürürlüğe girmiştir. UNCAC, yolsuzluğa karşı yasal olarak bağlayıcı ilk belgedir. Sözleşmeye taraf tüm devletlerin yolsuzlukla mücadele için yasal ve düzenleyici rejimlerini güçlendirmek için uygulaması gereken kapsamlı bir standartlar, önlemler ve kurallar dizisi sunar. Birleşmiş Milletler, UNCAC'ın uygulanmasında ve yolsuzluğu önleme, tespit etme ve soruşturma kapasitelerinin güçlendirilmesinde ve ceza adaleti ve hukukun üstünlüğü kurumlarında şeffaflığı, bütünlüğü ve hesap verebilirliği teşvik edecek programları uygulama konusunda üye devletlere yardım sağlamaktadır. Şekil 1'de BM tarafından tesis edilmiş bulunan kilit belgeler ve standartlar görülmektedir.

Şekil 1. BM tarafından ihdas edilmiş bulunan temel uluslararası standart belgeler

Kaynak: www.un.org sayfasındaki bilgilerden derlenmiştir.

Yargıçlarla ilgili uluslararası belgelerin çoğu, yargı bağımsızlığı ve bunların atanması, görev süresi güvenliği ve hizmet koşullarına dair minimum standartların tesis edilmesiyle ilgilidir. BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından 2005 yılında kabul edilen Bengalor Yargı Etiği İlkeleri hâkimlerin bireysel hesap verebilirliğini çevreleyen konuları ele almasına rağmen, adli hesap verebilirlik konusunda uluslararası kabul görmüş tek bir standartlar dizisi yoktur. Şekil 1 de görüldüğü üzere BM tarafından ihdas edilmiş bulunan anahtar uluslararası standartlar mevcuttur.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü, "uzmanlar ve iş adamları" tarafından, 180 ülke ve bölgeyi kamu sektöründeki algılanan yolsuzluk düzeylerine göre sıralayan bir "Yolsuzluk Algılama Endeksi"ni her yıl yayınlamaktadır. Analiz, yolsuzluğun büyük paranın seçim kampanyalarına serbestçe akabildiği ve hükümetlerin yalnızca varlıklı veya iyi bağlantılı bireylerin sesini dinlediği ülkelerde daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Türkiye, 2020 yılında 39 puanla 91. sırada yer alırken, 2019'da 41 puan alarak 78. sırada yer almıştı. 2013 yılından bu yana 11 puan 38 sıra kaybederek en çok sıra kaybeden üç ülke arasında yer almıştır. Özellikle FETÖ ile mücadelenin başladığı yıllar ile 15 Temmuz darbesinin akabindeki yıllarda sosyal medya araçlarıyla yolsuzluk algısı oluşturma üzerinde toplum mühendisliği faaliyetleri de yoğunlaştığından dolayı konjonktür etkisinin olup olmadığının da analiz edilmemesi bu anlamda bir eksiklik olarak dikkate alınabilir. Bu durum ekonomik, politik ve sosyal dengeleri etkileyen bir nitelik arz edebilmektedir. Bu nedenle de yolsuzluk algısı ve bununla ilgili kilit aktörlerin ürettikleri raporlar bağlamında objektif analiz ve değerlendirmelere ciddi bir ihtiyaç vardır.

Çalışmamızda uluslararası hukuk çerçevesindeki yolsuzluk algısı ve Türkiye'nin durumu değerlendirilerek çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bunun için öncelikle araştırma problemi, yöntem ve literatür bilgisi verilmektedir. Ardından yolsuzlukla mücadele kavram, yöntem ve çabaları üzerinde değerlendirme ve analizler yapılmakta, yolsuzlukla mücadelede devlet yükümlülükleri işlenmekte ve Türkiye'de yolsuzlukla mücadele konusu değerlendirilerek sonuçlandırılmaktadır.

2. Araştırma Problemi, Yöntem ve Literatür

Yolsuzluk, tarih boyunca yönetimlerin en fazla adaletin sağlanmadığı gibi sorunlarla birlikte itham edildiği konuların başında gelir. Demokrasi, hukuk devleti ve gelişmişlik ile birlikte yolsuzluk arasında ters orantı olduğu gibi bir yaklaşım olduğu da söylenebilmektedir. Literatürde en fazla sorulan ve cevaplanmaya çalışılan sorular aşağıdaki şekilde gösterilebilir:

- *Zengin ve prestijli olanlar, tercih ettikleri sonuca ulaşmak için yargıya rüşvet verebilir veya tehdit edebilir. Yoksullar için yargı yolsuzluğunun etkileri nelerdir?*
- *Bağımsızlık ve hesap verebilirlik arasında bir denge var mıdır?*
- *Karmaşık ve çok değişkenli yolsuzluk vakası olduğu düşünüldüğünde, hakimlerin hesap verebilirliği nasıl sağlanır?*
- *Adli yolsuzlukla mücadele, diğer kamu sektörlerindeki yolsuzlukla mücadele etmekten farklı mıdır?*
- *Yolsuzluk, ekonomik kriz durumlarında ve gelişmişliğin alt seviyelerinde neden daha fazla görülmektedir?*

Bu çalışmamızda yukarıdaki sorular ışığında yolsuzluk olgusu incelenmektedir. Yolsuzlukla mücadele çabalarının başarısının önünde ciddi bir engel, siyaset, bürokrasi ve adalet sektörü kurumlarının yozlaştırılmasıdır. Etik açıdan tehlikeye atılan adalet sektörü kurumları, yolsuzluğu engellemek için tasarlanmış yasal ve kurumsal mekanizmaların, ne kadar iyi hedeflenmiş, verimli veya dürüst olursa olsun, sakat kaldığı anlamına gelir. Bu nedenle de literatür taraması ve BM ve AB gibi ulusüstü kurumların raporlarının analizi yöntem olarak benimsenerek Türkiye özelinde sorun çözücü bir yaklaşımla çıkarsamalar yapmak amaçlanmaktadır. Veri tabanı kaynağı olarak da açık kaynakların sayısı bağlamında en fazla araştırma olanağı sağlayan Google Scholar veri tabanı kullanılmıştır.

Sadece “*corruption*” kelimesiyle yapılan aramada 2.640.000 civarında yayın varken “*yolsuzluk*” kelimesiyle yapılan aramada 12.600 adet yayın bulunmuştur. “*Yolsuzluk*”, “*şeffaflık*”, “*hukukun üstünlüğü*”, “*uluslararası hukuk*” ve “*adalet reformu*” kelimeleriyle birlikte yapılan taramada ise 1.990 civarında yayın olduğu görülmüşken aynı kelimelerin İngilizcesiyle yapılan aramada 172.000 civarında araştırma olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla görece olarak Türkçe literatür kısıtlı da olsa yabancı literatürün oldukça fazla olduğu söylenebilir.

BM Genel Kurulu'nun 2015'in sürdürülebilir kalkınma için 2030 Gündemi, tüm devletlerden her türlü yolsuzluğu ve rüşveti önemli ölçüde azaltmalarını ve çalınan tüm varlıklarını 2030'a kadar iade etmelerini içermektedir (UN, 2015). Hukuk teorisi açısından, yolsuzlukla mücadele hukuku ile insan haklarının korunması arasındaki bağlantı, uluslararası hukukun iki alt alanının sistematik entegrasyonuna bir örnektir. Yeni çerçeve, yolsuzluğu anayasal bir mesele haline getirerek, yolsuzlukla mücadeleyi uluslararası toplumun tamamen meşru bir endişesi veya uluslararası insan haklarının onuru haline getirmektedir (Pellet, 2003; Posner, 2014). İnsan Hakları Anlaşması Organları, bu gündeme resmi katkılarında “Kaynakların kötü yönetimini ve yolsuzluğu, eşit hakları teşvik etmek için kaynakların tahsisinin önündeki engeller” olarak tanımlamıştır. Aslında, yüksek yolsuzluk oranlarına sahip ülkeler, kötü bir insan hakları siciline sahip ülkelerdir (Landman & Schudel, 2007). Örneğin Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün Yolsuzluk Algılama Endeksi'nde en alt sıralarda yer alan ülkeler Suriye, Güney Sudan ve Somali olup bunların hepsinde büyük yolsuzluklar ve insan hakları sorunları raporlanmaktadır.

Bu arka plana karşı hem uygulama hem de bilim, yolsuzluğa 'insan hakları temelli' bir yaklaşım izlemektedir (Olanian, 2014). Birleşmiş Milletler'in (BM) temel belgeleri, bu yaklaşımı, yolsuzluğun insan haklarından yararlanma üzerinde 'olumsuz bir etkisi' olduğu, yolsuzluğun insan haklarını 'baltaladığı', 'ciddi ve yıkıcı olduğu' iddiasına dayanmaktadır (Pillay, 2013). BM insan hakları kurumlarının bu iddiası sorgulandı ve insan hakları temelli yaklaşım 'kavramsal netlik eksikliği' nedeniyle eleştirilmiştir (Rose, 2016). “Özel sektöre göre, kayıt dışılık bazen devletin başta vergi olmak üzere kendilerine yüklediği yükün bir sonucudur; bazen yolsuzluktan kamuda verimsizliğe kadar birçok etmenin katkı sağladığı sorunlara karşı ekonomik bireyin bulduğu zekice bir çözümdür” (Savaşan ve diğ., 2016)

BM uygulamaları çerçevesinde çalışmalar sürekli gündemde olmasına rağmen yolsuzluk genellikle Türkiye'de de ciddi ve kalıcı bir sorun olarak görülmekte ve birçok kamuoyu araştırmasında ülkenin en acil sorunlarından biri olarak listelenmektedir (Adaman, 2003). Çeşitli uluslararası kuruluşlar da ülkedeki yolsuzluğun yaygınlığını kabul etmektedir. Paternalist yönetim biçimi (baba devlet) ve Osmanlı tarihi ile bağlantılı merkezi bürokratik mekanizma, 1950'lerde çok partili siyasetin devreye girmesiyle bir patronaj temelli ağlar ağına dönüşmüştür (Güneş, 2000). 1980'lerde ve 1990'larda, yolsuzluk ve kayırmacı bağlar büyük ölçüde gömülürken 1990'ların koalisyon hükümetleri sırasında ve 2000'lerin başında toplumun diğer alanlarına yayılmıştır (Ömürgönülşen ve Öktem, 2009). Etkili işleyen bir yasal çerçevenin yokluğu göz önüne alındığında, ülke yolsuz uygulamalara karşı savunmasız hale gelmişti. 2000'lerin başından bu yana, yolsuzluk ülkede nispeten daha etkili hale geldi (Ömürgönülşen ve Doig, 2010). 1999 ile 2002 arasında, üçlü koalisyon hükümeti, yolsuzlukla mücadele konusunda ulusal bir eylem planı yayınlayarak ve bir rehberlik komitesi kurarak reformlar başlattı (Ömürgönülşen, 2009). 2002 yılından bu yana ülkedeki yolsuzluk sorunlarını çözmek için önemli adımlar atılmış olmasına rağmen, reform çabaları 2005 yılına kadar önemli ölçüde azalmıştır (TEPAV, 2011). AB ayrıca, ilerleme raporlarında sınırlı olarak yolsuzlukla mücadelede kaydedilen ilerlemeyi değerlendirmiştir (AB Komisyonu 2008 İlerleme Raporu). 2008, yeni bir yolsuzlukla mücadele komitesinin kurulması ve yolsuzlukla mücadelenin güçlendirilmesi için bir eylem planı dahil ulusal bir stratejinin kabul edilmesiyle (2010–14) reformlar hız kazanmıştır (Ömürgönülşen ve Doig, 2010). Birkaç yıllık durgunluktan sonra, yolsuzlukla mücadele konusunda politika geliştirilmesi noktasında ciddi ilerlemeler kaydedilmiştir. AB ve GRECO ayrıca kapsamlı bir yolsuzlukla mücadele stratejisinin ve bir eylem planının geliştirilmesinin yanı sıra bunların aşamalı olarak uygulanmasını denetlemek ve izlemek için özel çabalar sarf etmektedir (AB Komisyonu 2010 İlerleme Raporu).

Yükselen piyasa ekonomisi olarak bilinen Türkiye ekonomisi için doğrudan yabancı yatırım girişleri önemlidir. Önemli yatırımlar da hukuk ve demokrasi alanındaki ilerlemeleri takip etmektedir.

Son on yıllarda, diğer yükselen ekonomilerde olduğu gibi, uluslararası sermaye akışından yararlanma hevesi, Türk politika yapıcılarını politika ve kurumlarda yolsuzlukla mücadeleye yöneltmiştir. Böylece kurumlar, daha şeffaf ve hesap verebilir olma ve kurumsallaşma için reform yapmaya teşvik edilmiştir. Bu doğrultuda, 2000'li yılların başından itibaren Türkiye, Yolsuzluğa Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmeleri imzalamıştır. Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) Uluslararası Ticari İşlemlerde Yabancı Kamu Görevlilerine Verilen Rüşvetle Mücadele Konvansiyonu; Avrupa Konseyi Yolsuzluğa Karşı Ceza Hukuku Sözleşmesi; Sınıraşan Organize Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi; Avrupa Konseyi Yolsuzluğa Karşı Medeni Hukuk Sözleşmesi; Suç Gelirlerinin Aklanması, Aranması, El Konması ve Müsaderesi ve Terörizmin Finansmanı Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi gibi kilit sözleşmelere taraf olmuştur. Türkiye ayrıca, Mali Eylem Görev Gücü, Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu (GRECO), Uluslararası Yolsuzlukla Mücadele Akademisi (IACA) ve Açık Hükümet Ortaklığı Girişimi (OGPI) gibi uluslararası kuruluşlara üye olarak yolsuzlukla mücadele taahhüdünü en üst seviyede göstermiştir.

Böylelikle, yolsuzlukla mücadele reformlarının çoğu, bu uluslararası kuruluşların desteğiyle ve uluslararası sözleşmeler ve Avrupa Birliği ile katılım müzakereleri ile üstlenilen yükümlülüklerle uymak için kabul edilmiştir. Yine de son yıllarda Türkiye uluslararası kuruluşlardan sürekli eleştirilere maruz kalmaktadır. Bu eleştirilerin ortak noktaları, esas olarak son yıllarda önemli bir ilerleme kaydedilmemiş olduğu noktasındadır. Özellikle FETÖ darbe teşebbüsü sonrasında başlatılan adli ve idari süreçlerdeki soruşturma, kovuşturma ve mahkûmiyetle ilgili ülkeye zayıf sicil verilmiş, bağımsız yolsuzlukla mücadele kurumunun eksikliği, yargı ve kolluk kuvvetleri üzerinde aşırı siyasi etki gibi konularda eleştiri bombardımanı yapılmıştır. Ülke uluslararası yolsuzluk sıralamasında düşmeye devam ederken, son yıllarda bu eleştirilerin tekrarlandığı görülmektedir. Ancak 2016 yılında yapılan darbenin yapay bir kurgu olduğu, belli bir rakip grubun siyasi ve idari alanda haksız olarak tasfiye amaçlı olduğu söylemlerinin gelişmiş ülkelerde en üst seviyelerde ve medya organlarında dile getirilmesi ve bu kapsamda sanık olarak arananların mazlum statüsünde himaye edilerek korunması bu anlamdaki yolsuzluk ve hukuk devleti zafiyetleri noktasındaki eleştirel tespit, rapor ve önerilerinin de niteliksel ve niceliksel olarak yoğunlaşmasının yanlı ve sorunlu olabileceği kuşkusunu da güçlendirmektedir.

2020 ve sonrasındaki süreçte COVID19 salgını, bazen düzenli kontrollere ve dengelere bağlı kalmadan, hükümetler tarafından büyük ölçekli acil harcamalar yapılmasına neden olmuştur. Mevcut duruma yanıt verirken kamu sektörüne yüklenen baskılar, yolsuzluğun gelişmesi için muazzam fırsatlar sunmaktadır. Yolsuzluk hırsızlığa, israfa ve kıt kaynakların kötüye kullanılmasına neden olabilir. Ülkeler daha dirençli ve kapsayıcı bir ekonomiye giden yola çıktıkça, politika yapıcılar, büyük miktarlarda borç birikimiyle birleşen büyük mali stres bağlamında ekonomiyi yeniden canlandırma zorluğuyla karşı karşıya kalmaktadır. Kıt kaynakların şeffaf bir şekilde ihtiyatlı kullanımı kritiktir. Bu durum, yolsuzluğun gelişmesine izin veren giriş noktalarını tıkayarak en yüksek bütünlük standartlarını getirerek temiz, hesap verebilir ve şeffaf bir hükümet inşa etme fırsatı sunar. Önümüzdeki yıllarda dar mali alan bağlamında, yolsuzlukla kaybedilen milyarlarca doları, ekonomiyi canlandırmaya ve yolsuzluk nedeniyle orantısız şekilde zarar gören yoksul ve savunmasız grupların korunmasını sağlamaya harcamak çok daha önemlidir.

3. Yolsuzlukla Mücadele Kavram, Yöntem ve Çabalar

Yolsuzluk, kaynakların yanlış yönlendirilmesine sebep olarak temel saiklere zarar vermekte ve kaynakları rant kollama faaliyetleri ile üretken piyasalardan çekmektedir (Aktaş, 2019). Yolsuzlukla mücadele çabaları bir dizi strateji ve araç içermekle birlikte, etkilenen hükümetler benzer bir araç setine güvenme ve bunları belirli bir düzende uygulama eğilimindedir. İlk adım, durumu birkaç önlem ile düzeltilebilir bireysel başarısızlık meselesi olarak yorumlamak ve sonuç olarak “*ibret-i müessire*” olacak şekilde sert cezaların uygulanması paradigmasını benimsemektir. Bu tür suç stratejileri ne etkili ne de verimli olma eğilimindedir. Bunun başlıca nedeni, yolsuzluğun birkaç suçlu kişiye karşı yalıtılmış olmamasıdır, ancak hem yüksek hem de düşük arasında yaygın bir olgudur. Her yolsuzluk olayının soruşturulması, yargılanması ve cezalandırılması, özellikle kolluk kuvvetleri ve yargı yapılarının

kendileri yozlaşmış olduğu durumlarda muazzam kaynaklara ihtiyaç duymaktadır. Bir başka sorun da yolsuzluğa karşı reformlar noktasında kampanya benzeri uygulamaların, genellikle insan haklarına duyarlı uluslararası toplum tarafından kuşkuyla karşılanmasıdır.

Bir sonraki adım, idari yolsuzluktaki büyümenin, yeniden yapılanma ve demokratikleşme gibi bir tür radikal reform projesiyle bağlantılı olarak geçici yönetim sorunlarından kaynaklandığını kabul etmektir. Buna uygun “hızlı düzeltme”, reform sürecinin hızlandırılması ve böylece yetkililerin rüşvet alma ve istenmeyen davranış biçimlerinin diğer şekillerine girme olasılıklarını azaltma amaçlı politikalar getirmektir.

Bazen bu tür stratejiler, şeffaflık, hesap verebilirlik vb. sağlayan “yolsuzlukla mücadele yasaları”nın bir araya getirilmesiyle birleştirilir. Barışı geliştirenlerin ve yardım sağlayıcıların cesaretlendirmesi, kriz sonrası bazı devletler daha da ilerler ve yolsuzluğun bir sonucu olarak “iyi yönetim” paradigmasını benimserler. Yönetişim yaklaşımı, genel olarak, geniş kitlelere karşı sorumlu ve özgür ve adil seçimlerde siyasi sağduyu ile belirlenen bir hükümetin varlığını öngörür (Taylor, 2002).

3.1. Analizlerde Kullanılan Veri Türleri ve Ölçme Yöntemleri

Nicel veriler, miktar veya puan gibi bir sayıya atıfta bulunurken, nitel veriler sözel olarak ifade edilir. Genellikle, bir ankette yanıtlayanın bilgisine, algısına, fikrine veya deneyimine bağlı bir derecelendirme istendiğinde olduğu gibi veri toplamada birleştirilirler. Bu aslında nicel olarak ifade edilen nitel bir ölçüdür. Nicel ve nitel, farklı amaçlar için kullanılan verilerin ifadeleridir. Örneğin, bir göstergenin küresel ortalaması için nicel bir ölçüme ihtiyaç vardır. Bir bölgedeki yasal çerçevenin ve algının tespiti için ise nitel bir yöntem gereklidir.

Veriler, temsil ettikleri konulara göre de kategorize edilebilir. Bu yöntemler verilerin size anlatmaya çalıştığı şeyi anlamamanın en basit yollarından biridir. Veri türünü ve sınırlamalarını anlamak, örneğin yolsuzluk algılarının gerçek yolsuzluğu yansıttığı varsayıldığında verilerin kötüye kullanımını önler. Aslında algılar, yolsuzluk düzeylerinden veya boyutlarından bağımsız olarak yükselebilir ve düşebilir. Ülkeler hakkındaki genellemelerin yanıltıcı veya yanlış olmaması için veri türlerindeki farklılıklar konusunda net olmak önemlidir. Yolsuzluk ve yolsuzlukla mücadele ile ilgili veriler genellikle öznel "yumuşak" ile nesnel "sert" arasında bir süreklilikte dört kategoriye ayrılır: Algılar, deneyimler, değerlendirmeler ve idari veriler²

Algı verileri, sıradan vatandaşların, işletme sahiplerinin, öğrencilerin veya uzmanların belirli konulardaki görüşlerinden oluşur. Kamu güveni, sivil alan, büyük veya politik yozlaşma ve müşteri tercihleri gibi nesnel veri toplama için kavramsallaştırılması zor olan konular hakkında bilgi toplamak için faydalıdır. Ayrıca, kamu idaresinin veya hükümetlerin etik değerleri benimsemesi ve yönetim kalitesini içeren idari veriler mevcut olmadığında yararlıdır. Algı verileri genellikle anketler aracılığıyla toplanır ve özellikle anketler çevrimiçi, posta yoluyla veya telefonla yapılıyorsa, veri toplamak için daha düşük maliyetli bir seçenek olarak kabul edilir. Ancak algı anketleri, verilerin çalışılan grubu temsil etmesini ve örneklem büyüklüğünün hata paylarını azaltacak kadar büyük olmasını sağlamak için teknik yeterlilik gerektirir. Algılara ilişkin veriler, genellikle daha fazla araştırma için odak alanlarının belirlenmesinde ilk adımdır.

Deneyimsel veriler, belirli vatandaş deneyimlerinden veya bilgilerinden oluşur. Bu, rüşvetlerin sıklığı, yeri ve maliyetini veya suçların sıklığı ve ciddiyetinin yanı sıra belirli yasalar, politikalar veya uygulamalar hakkındaki bilgilerin kapsamını içerir. Sağlık, eğitim, kanun yaptırımı ve ulaşım gibi hizmet sunumunun kalitesini ölçmek için faydalıdır. Ayrıca, rüşvet veya suç gibi belirli sektörlerdeki küçük yolsuzluğun kapsamını ve doğasını ölçmek için de kullanılır. Devlet kurumları tarafından toplanan ve aynı zamanda devlet-vatandaş ara yüzündeki darboğazları ve sorunları belirlemek için de kullanılabilen performans verilerini desteklemek faydalıdır. Deneyim verileri genellikle anketler yoluyla toplanır, ancak doğruluk önemli olduğu için yüz yüze anket tabanlı görüşmeler en yaygın

² Bu kategoriler özellikle yolsuzluğun ve yolsuzlukla mücadelenin ölçülmesi ile ilgilidir. Genel olarak yönetim verilerinin tartışması için lütfen bkz. “Governance Indicators: A Users’ Guide,” UNDP, 2009.

olanıdır. Algı verilerinde olduğu gibi, deneyim anketleri, hata payını azaltan bir örneklem boyutu sağlamak için daha yüksek veri toplama maliyetlerine neden olabilir.

Şekil 2. Yolsuzluk incelemelerinde değerlendirilmesi gereken veri türleri

Kaynak: (UNDP, 2009)'den derlenmiştir.

Dış değerlendirmeler, puanlama, derecelendirme veya sıralama yoluyla toplanan bir veri türüdür. Skorlar ve derecelendirmeler çeşitli oyunculardan gelir. Genellikle bu değerlendirmeler, ülke içinde veya dışında "uzmanlar" tarafından yapılır ve bunlar aslında en popüler küresel veri kümelerinden bazılarıdır. Veri toplama ve kalite kontrolle ilgili daha düşük maliyetler nedeniyle çok sayıda ülkeyi kapsamaları daha kolaydır. Uzman değerlendirmeleri genellikle vaka çalışmaları, denetim raporları veya kurum istatistikleri gibi idari verilere veya üçüncü taraf raporlarına dayalıdır ve bu şekilde yolsuzluk ve yönetişimin "kanıta dayalı" değerlendirmeleri olarak anlaşılabilir. Değerlendirmeler, sadece konular hakkında genel fikir vermek yerine, göstergeleri derecelendirmeleri veya puanlamaları istenirse sıradan vatandaşlar tarafından da yapılabilir. Bu tür veri toplama çabaları, bir ülkeye veya hatta bir ülke içindeki bir bölüme yerleşme eğilimindedir. Ülke veya topluluk düzeyinde küçük yolsuzluk ve hizmet sunumu hakkında çok daha spesifik veriler sağlayabilir. Uzman değerlendirmeleri ile vatandaş değerlendirmeleri arasında fark vardır. Birincisi ülke veya kurumsal performansa odaklanma eğilimi gösterir. Örneğin, madencilik endüstrilerinde büyük yolsuzluk, kamu maliyesinde şeffaflık gibi. İkincisi ise genellikle mikro düzey etkilere odaklanır. Örneğin Ticaret Bakanlığında yolsuzluk, il sağlık sisteminde dolandırıcılık vb. gibi.

İdari veriler, hükümet yasalarının, faaliyetlerinin ve performansının "katı önlemler" olarak kabul edilenleri kapsar. Genellikle, devletler tarafından kendi faaliyetleri hakkında oluşturulan ajans istatistikleri veya performans verilerinin yanı sıra denetim raporları veya proje / program raporlarından oluşur. Devlet kaynaklarının, süreçlerinin ve performansının kalitesini değerlendirmek için faydalıdır. Bunlar, politika veya ajans uygulamaları reformu gibi eyleme dönüştürülmesi en kolay verilerdir, çünkü veriler zaten mevcut kamu sektörü işlevlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Ancak devletin izleme ve değerlendirme sistemlerinde kendi kendine bildirilen verilerin güvenilirliği hakkında sorular olabilir. Hükümetler tarafından bildirilen verilerin tamamlayıcılarından biri, vatandaşların geri bildirimleri, gözlemleri veya bazı durumlarda STK'ların uyumluluk veya saha testleri yoluyla elde edilen ve hükümet faaliyetlerinin varlığını, durumunu veya tamamlanmasını belgeleyen verilerdir.

3.1.1. Rüşvet Ödeyenler Endeksi (BPI)

Yolsuzlukla mücadele eden toplumlarda hesap verebilirlik için yerel baskı oluşturmak ve reformu teşvik etmek için uluslararası olarak geliştirilmiş çeşitli araçlar bulunmaktadır. Örneğin, Uluslararası Şeffaflık

Örgütü, yukarıda bahsedilen pek çok veriyi birlikte kullanarak dünya ülkelerindeki yolsuzluk derecesinin iki endeksini yayımlamaktadır:

Tablo 1. 2012–2019 Yolsuzluk Algısı Endeksi tablosu

Sıra	Ülke/Bölge	2019 ^[4]	Önceki yıla göre puan değişikliği	2012 ^[10]
		Puan		Puan
1	 Yeni Zelanda	87	—	90
1	 Danimarka	87	▼ 1	90
3	 Finlandiya	86	▲ 1	90
4	 İsveç	85	—	88
4	 İsviçre	85	—	86
4	 Singapur	85	—	87
7	 Norveç	84	—	85
8	 Hollanda	82	—	84
9	 Lüksemburg	80	▼ 1	80
9	 Almanya	80	—	79
80	 Çin	41	▲ 2	39
91	 Türkiye	39	▼ 2	49
176	 Yemen	15	▲ 1	23
177	 Suriye	13	—	26
178	 Güney Sudan	12	▼ 1	
179	 Somali	09	▼ 1	

Kaynak: <https://tr.wikipedia.org/> 'dan derlenmiştir.

*Rüşvet Ödeyenler Endeksi (BPI)*³ yolsuzluğun arz yönünü, yani belirli bir ülkedeki şirketlerin iş ile bağlantılı olarak rüşvet vermesi olasılığını ölçer. Tabloda görüldüğü gibi endeksin en son ölçümlerine göre en iyi ülke Yeni Zelanda ve Danimarka iken en kötü durumda olan ülkenin Somali olduğu görülmektedir. Türkiye ise orta kısımlara doğru ilerleme kat etmekle birlikte 2012 yılından beri 10 puanlık nispi bir gerileme kaydetmiştir.

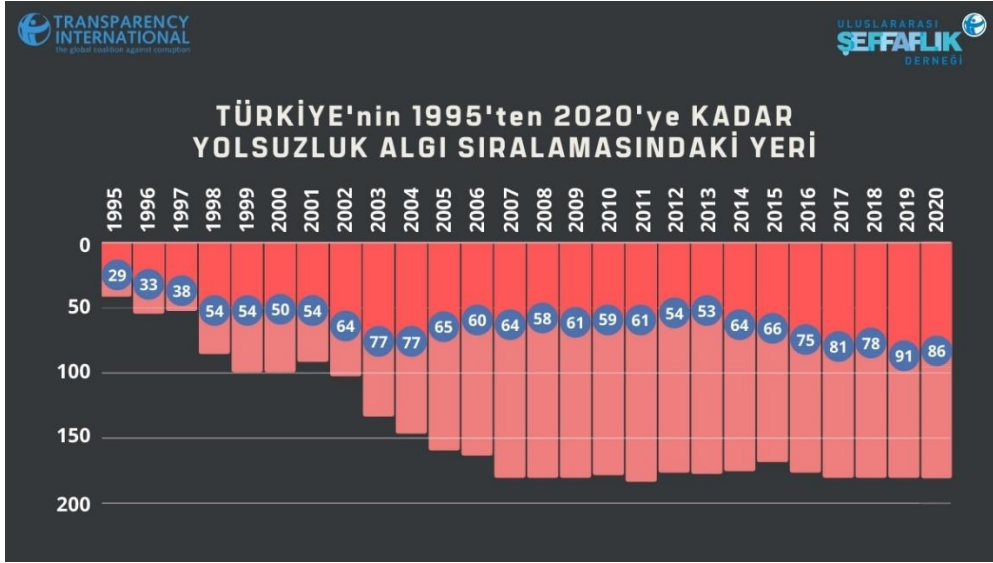
3.1.2. Yolsuzluk Algı Endeksi (CPI)

Yolsuzluk Algı Endeksi (CPI)⁴, ticaret ve sanayi, akademi, medya vb. kişileri temsil eden insanların kendi ülkelerindeki yolsuzluk derecelerini nasıl algıladıkları temelinde 180 ülkenin bir yıllık sıralama listesini hazırlamaktadır. En son sıralamada ilk sırayı Yeni Zelanda alırken en son sırada Somali yer almaktadır. Türkiye de 86 ncı sırada yer alarak sürekli bir iyileşme çabası içerisinde görülmektedir.

³ Geniş bilgi için bkz: <https://www.transparency.org/research/bpi/overview>

⁴ Geniş bilgi için bkz:

https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016?gclid=CjwKCAiAgrfhBRA3EiwAnfF4tm3VDBrnNyFSw3j_V4kYJVj6tTA6ZP83YbMK8W5ELEz68hklL-pGfBoCIIcQAvD_BwE

Şekil 3. Yolsuzluk Algı Endeksi (CPI) haritasında 1995-2020 sıralamalarında Türkiye

Kaynak: <https://www.transparency.org>' den alınmıştır.

Bazı yardım sağlayıcılar ve uluslararası kuruluşlar, yolsuzluğun ulusal veya coğrafi olarak sınırlı bir sorun değil, uluslararası çözümler gerektiren bir uluslararası kaygı olduğu düşüncesine bağlı kalmaktadır. Avrupa Konseyi bu doğrultuda, kamu ve özel sektördeki yolsuzluğun cezalandırılması, yolsuzluğun yol açtığı zararlar için sorumluluk ve tazminat, kamu görevlilerinin idaresi ve siyasi partilerin finanse edilmesi gibi konuları ele alan bir dizi güncel araç geliştirmiştir. Bunlardan en önemlileri şunlardır: Yolsuzluğa Karşı 1999 Ceza Hukuku Sözleşmesi (ETS 173); Yolsuzlukla İlgili Medeni Hukuk Sözleşmesi (ETS 174); 2003 Yolsuzlukla Mücadele Ceza Hukuku Sözleşmesi Ek Protokolü (ETS 191); Yolsuzluğa Karşı Yirmi Yol Gösterici İlke (Res. 1997: 24); Kamu Görevlileri için Davranış Kurallarına İlişkin Tavsiye Kararı (Rec. 2000: 10); ve Siyasi Partiler ve Seçim Kampanyalarının Finansmanında Yolsuzluğa Karşı Ortak Kurallara İlişkin Tavsiye Kararı (Rec. 2003: 4). Avrupa Konseyi ayrıca, Avrupa çapında yolsuzluğun suç haline getirilmesi, suçların kovuşturulmasındaki sınır ötesi iş birliğinin ve Avrupa ile uyumu izleme mekanizmasının oluşturulması için bu araçlara uygun olarak ulusal yasa ve tavsiyelerin kabul edilmesini istemiştir.

3.2. Uluslararası yolsuzlukla mücadele araçları

Yukarıda belirtildiği gibi, yolsuzlukla mücadele konusundaki tüm geleneksel yaklaşımlar, dışarıdaki belirli hukuki ve yargısal kavram ve kurumların “uyarlanmasını” veya “çoğaltılmasını” içerir. Ancak, ulusal politika yapımcılar her zaman kavramın amacı ve düzgün bir şekilde örgütlenmesi konusunda açık olmayabilir ya da yeni kuruma ihtiyaç duyduğu yetki ve kaynakları vermeye istekli olabilir. Hali hazırda var olan mahkemeler ve kolluk kuvvetleri ile yargı yetkisi ve kaynaklar üzerinde çatışmalar da yaygındır. Dışardan ithal edilen ya da teşvik edilen yolsuzlukla mücadele kavramları, en az ihtiyaç duyulan yerlerde, yani yüksek kaliteli genel yönetim yapılarına sahip ülkelerde en iyi şekilde çalışabilirler.

3.2.1. Toplumsal güvenin tesisi ve yönetişim

Konvansiyonel yolsuzlukla mücadele stratejilerinin sınırlamalarını fark eden barışçıl kurumlar ve yardım sağlayıcıları, yolsuzluğun hem kurumların başarısızlığı hem de bir güven sorunu olarak ele alan “güven ve yönetişim” denilen sözlerle denemeye başladılar. Buradaki ana fikir, daha yüksek derecede bir güvenin içselleştirilmesi, bazı kilit organların “temiz bölgelere” dönüştürülebilmesidir. Güvene

dayalı yaklaşımları teşvik etmede öncelikli bir konu, ayrı bir hedef grubun tanımlanmasıdır. Bu grup, ahlaki örnek ve düzenleyici modelin rolünü üstlenmeye yetkin ve istekli olan benzer eğitilmiş ya da yönlendirilmiş insanlardan oluşan bir takımdan oluşabilir. Hukuk mesleği, bu bağlamda, büyük ölçüde, tipik olarak gerçekleştirdiği önemli görevler ve birçok toplumda kendini yönetme yetkisini göstermesi nedeniyle, özellikle dikkat çekmiştir (Kaufman ve diğ., 1996).

Güven ve yönetim yaklaşımları bu nedenle, yeni meslek örgütleri, cemaat ve derneklerin oluşturulmasıyla ve olumlu katkısıyla güçlendirilebilmektedir. Bu sonuca gayri resmi bir yaklaşım, kriz sonrası toplumlarda benzer düşüncelere sahip kişilere, kulüpler veya “*epistemik gruplar*” gibi diyalog, ağ iletişimi için platformlar olarak işlev görebilecek gevşek meslektaşlık ilişkilerine katılmadan elde edilmeye yönelik teşviklerin açıklanması olabilir. Diğer bir karşıt yaklaşım ise, örneğin, yönetime giriş ilkelerinin reformlarını teşvik etmek için resmi ve yukarıdan aşağı önlemlerdir. Bu tür mekanizmaların fizibilitesi, kriz sonrası toplumlarda genellikle yetersiz sayıda eğitilmiş insanın yetersiz olduğu gerekçesiyle sorgulanabilir. Ayrıca, kalıcı iyileştirmeler sağlamak için, işe liyakate göre girişin düzenlenmesine yönelik sistemlerin işe alımdan sonra performans ve bütünlüğü sürdürmek için etkili araçlarla birleştirilmesi gerekmektedir.

3.2.2. Maddi ve manevi koşullarının dikkate alınması

Maddi koşullar, yeni profesyonel sıfatlar, etik değer sistemleri ve kontrol mekanizmaları oluşturma koşullarını ve kurumsal kültürü etkiler. Bir kişinin maaşı ile yaşayabilmek için gereken temel ihtiyaç dışında, maaş seviyesinde belirlendiği üzere mesleğin “prestij” i ile ahlaki olarak hareket etme eğilimi arasında mutlak bir ilişki olmadığı görülmektedir⁵. Başka bir yaklaşım, profesyonel grubun faaliyet göstermesi için gerekli kaynaklara ve özerkliğe, örneğin maaş reformları yoluyla, ayrı bir finansal alan oluşturulmasıdır. Bunun dışında dünya ve içindekilerin geçici olduğu bilinciyle ahiret inancı, başkasının elindekine göz dikmeden kanaat etmek, iktisatlı davranarak mevcut kaynaklarını verimli kullanmak, insanlığın yararına çalışarak ve yardımlaşmanın fazileti gibi erdemli davranışlarla motive edici birer unsur olarak dikkate alınabilir. Ayrıca, kul hakkına dikkat etmek, yolsuzluk ve haksız kazancın hem dünya ve hem de ahirette mutlaka olumsuz sonuçlarının olacağı noktasındaki sağlam imana sahip bireylerin olması da sosyal hayat içerisinde örnek teşkil etmesi ve en yakın çevrelerine bu anlamda rehberlik sağlayabilmeleri açısından önem arz etmektedir.

3.2.3. Medya ve sivil toplum

Bir başka yolsuzlukla mücadele stratejisi, medya ve sivil toplum tarafından raporlama ve izleme üzerine odaklanmaktadır. Bu stratejinin sebebi, hukuk ve yönetim konularında halkın tutumlarının sadece somut gerçekler ve ilk elden deneyimlerle değil, aynı zamanda konu hakkında rapor veren ya da başka türlü bilgi yaymalarının kanılar, tercihler, eğilimler ve önyargılar tarafından belirlenmemiş olmasıdır. Saha çalışması, kriz sonrası ortamların çoğunda medyanın yolsuzluk sorunlarını kamu gündemine taşıyabileceğini ve hesap verebilirlik için baskı oluşturmaya yardımcı olabileceğinin altını çizmektedir. Bazı durumlarda, medya aynı zamanda başka etkili bir yaptırım mekanizmasına sahip olmayan yasa ve politikaların fiili uygulayıcılarının rolünü üstlenebilir; örneğin, ‘*kamuoyu mahkemesinin*’ uygunsuz hükümleri cezalandırma ve iktidarın kötüye kullanımını sınırlamalarına izin vermek: İstismar ve kötüye kullanma koşullarını ele alan televizyon programları, kamuoyunda özel durumlarda ve zorlu yapısal değişikliklerde bulunmada etkili olduğunu kanıtlamıştır (BM, 2004).

Bir başka sorun da çok fazla sansasyonel, haberciliğin bir güvensizlik ve sinizm kültürünü yaratması ya da güçlendirmesidir. Özellikle seçim dönemlerinde farklı gruplar tarafından desteklenen bazı medya kurumları veya sosyal medya ajanları rakipleriyle ilgili yalan ve iftira niteliğinde haberler oluşturarak yolsuzluk algısının artmasına neden olmaktadır. Masum bir şekilde rakiplerine çamur

⁵ AB Kalkınma ve İşbirliğinde İyi Yönetişimin Desteklenmesi El Kitabı, Avrupa Komisyonu, Avrupa Komisyonu, EuropeAid İşbirliği Ofisi, İyi Yönetişim Tematik Ağı, Brüksel 2004.

atmayan adaylar da zamanla kervana katılarak rakiplerine misilleme yaptıklarından dolayı kamuoyunda yöneticilerle ilgili ciddi bir yolsuzluk ve yozlaşma algısı oluşabilmektedir. Özellikle fotoğraf montajı, ses kaydı, yalancı şahit veya kaset gibi uygulamaların yaygınlaşması medya uygulamalarının kitleler üzerindeki yanlış yönlendirici, algı biçimlendirici ve bilgi kirleticisi olumsuz etkilerini arttırmaktadır.

3.2.4. Başvuru, yargılama ve tutuklama süreçlerinde şeffaflık ve kolaylık için e-yargı YBS

Türkiye'de kullanılmakta olan ve UYAP adı verilen ulusal e-yargı sisteminin geliştirilmesi konusundaki uygulamalar giderek genişletilmektedir. 2012 yılında BM'nin Kamu Hizmeti Ödülü'nü kazanan UYAP, her zamankinden daha hızlı, daha şeffaf ve daha uygun maliyetli yargı hizmetleri sunarak Türkiye'deki yargı sisteminin etkinliğini ve erişilebilirliğini önemli ölçüde artırmak için daha da güçlendirilip yaygınlaştırılabilir. UYAP, Türkiye'deki tüm yargı kurumlarını birbirine bağladığından dolayı tüm yargı sürecinin elektronik belge akışı üzerinden yürütülmesine olanak sağlayabilmektedir. Sistem şu anda 3 milyon civarında kullanıcıya sahip ve neredeyse kağıtsız bir çalışma ortamına izin verdiği için önemli çevresel faydaların yanı sıra milyonlarca lira tasarruf sağlayabilmektedir. UYAP, tutuklu ve hükümlülerin mahkemeye sevkine gerek kalmadan tanıklık ve duruşmaların uzaktan gerçekleştirilmesine olanak tanıyan gelişmiş bir video konferans hizmeti ile tamamlanmaktadır. Buna ek olarak, Türkiye Adalet Bakanlığı şu anda e-adalet sistemini daha da geliştirmeyi amaçlayan çeşitli projeler üzerinde çalışmaktadır. Bunlara kayıtlı bir e-posta, bir kanun uygulama portalı, bir adli veri bankasının yanı sıra e-satış, e- haciz ve e-vezne portallarının geliştirilmesi ve kamu kurum ve kuruluşların sistemleriyle entegrasyon dahildir. www.uyap.gov.tr internet sayfasında belirtildiği üzere sistem UYAP'ın yargı sistemine adalet, hız, doğruluk, tutarlılık, şeffaflık, etkinlik ve verimlilik ve tasarruf sağlayan, usulsüzlük ve yolsuzlukları önleyen katkılarından bazıları şunlardır:

- UYAP'ın işletimde olduğu yerlerde yargı birimleri ile Bakanlık birimleri her türlü yargısal ve idari faaliyetlerini bilgisayar ortamında UYAP sisteminde yürütebilmektedirler.
- UYAP'ın işletimde olduğu yargı ve Bakanlık birimlerinin bilgi ve belgeleri, elektronik ortamda tek bir yerde tutulmakta, bu bilgi ve belgelerde doğruluk ve tutarlılık sağlanmaktadır.
- Merkezi yapı ve dahili entegrasyon ile, veriler bir kez girilmekte, aynı verinin yeniden girilmesine gerek kalmamakta, sistem içinde veri tek yerde tutulduğundan eksiksiz, doğru ve güncel veriye, ihtiyacı olan hâkim, savcı ve diğer yargı personeli tarafından yetki dahilinde anında ulaşılabilmektedir.
- Yargı sistemi içindeki birimler arasında yazışmalar, kâğıtsız ofis mantığında elektronik ortamda hızlı bir şekilde yapılabilmektedir.
- Davalarda ve soruşturmalarda posta yoluyla istenen ve aylarca sürebilen talimat işlemleri UYAP'ta online bağlantı sayesinde karşı birime iletilebilmekte, talimatı alan birim işlemi yaptıktan sonra anında cevabını gönderebilmektedir.
- İcra daireleri ile icra hâkimlikleri arasındaki dosya gönderme işlemleri sistem üzerinden yapılabildiğinden, gereksiz beklemler ve mahzendeki dosyaların kaybolması gibi durumlar ortadan kalkmıştır.
- Yargı birimlerinde karar verme sürecinde etkili olan adli tıp raporlarının sistem üzerinden talep edilmesi ve yine bu raporların sistem üzerinde hazırlanarak isteyen yargı birimine gönderilebilmesi imkânı sağlanmıştır.
- Temyiz edilen dosyaların Yargıtay'a, itiraz edilen dosyaların ise üst dereceli mahkemeye gönderilmesi ve geri dönmesi elektronik ortamda anında sağlanmaktadır.
- Görevsizlik, yetkisizlik ve birleştirme gibi nedenlerle başka yere gönderilmesi gereken dosyalar elektronik ortamda anında gönderilebilmektedir.

- Yargı birimlerinde tevzi işlemleri otomatik olarak adil ve objektif şekilde yapılabilmektedir. Böylece dosyaların hangi mahkemeye veya icra dairesine tevzi edileceğinin önceden bilinmesi ve müdahale edilerek değiştirilmesi mümkün olmadığından bu konuda yapılabilecek yolsuzluk ve usulsüzlüklerin önüne geçilmiştir.
- Dava dosyasındaki tarafların daha önce herhangi bir nedenle sisteme kaydedilmiş bilgilerinin ve aynı konuda varsa daha önce açılmış davaların görülebilmesi sağlanmış, bu suretle kötü niyetli açılan mükerrer davaların tespiti imkânı getirilmiştir.
- Davalarda bir kişi ile ilgili Türkiye'deki tüm dosyalar, hâkimlerimizin ve savcılarının online olarak elinin altındadır. Bu bilgilere anında ulaşılabilmesi ile hem daha doğru hem de daha hızlı karar verilebilmektedir.
- İnfaz edilecek ceza miktarı, harç ve yargılama masrafları gibi bazı hesaplamalar ile borç hesapları, faiz hesabı, kalan borç, tahsilât ve reddiyat hesapları, günlük, aylık kasa dökümleri gibi işlemler sistem yardımı ile kolayca yapılabilmektedir. Ayrıca bu işlemlerde sistemin otomatik kontrolü ile insan unsurundan kaynaklanacak hataların en aza indirilmesi, yapılan yanlışlıkların daha işlemi yaparken anında görülebilmesi ve bu işlemlerin denetimi sağlanmaktadır.
- Yargı birimlerince yapılan parasal işlemlerde kasa hesapları sistem tarafından otomatik kontrol edildiğinden, kasa hesabının tutmadığı anında ortaya çıkarılabilmekte, böylece bir takım usulsüzlük ya da yolsuzlukların önüne geçilmektedir.
- Mahkemelerin yilsonlarında günlerce süren devir işlemleri çok kısa sürede yapılabilmekte ve iş cetvelleri de aynı şekilde birkaç dakikada alınabilmektedir.
- Soruşturma ve davalarda delillerin hızlı ve sağlıklı bir biçimde toplanması sağlanmaktadır.
- UYAP, kamu kesiminde diğer bilgisayar ağlarıyla bütünleşerek bilgi ve belge akışının en kısa zamanda gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Örneğin; Adli Sicil, MERNİS, TAKBİS, POLNET ve Merkez bankası Veritabanları ile sağlanan bütünleşme sayesinde, nüfus kaydı, sabıka kaydı, ehliyet kaydı, tapu kaydı ve döviz kurları birkaç saniye içinde yargı makamları önüne getirilebilmektedir.
- UYAP ile POLNET entegrasyonu sonucunda kolluk güçleri UYAP'ta aranan kişilerin sorgusunu yapabilmektedirler. Böylece yargı birimleri ile kolluk kuvvetleri arasında aranan kişilere ilişkin bilgi alışverişi anında online olarak gerçekleştiğinden aranan kişiler etkin bir şekilde takip edilebilmekte ve daha önce ara süreçlerde gerçekleşen hatalar ortadan kaldırılarak doğabilecek mağduriyetlerin önüne geçilmektedir.
- Yakalama ve gözaltı süreleri yakından takip edilebilmektedir.
- Sistemde gerçekleştirilen iş akışları, belgeler ve formlar açısından ülke genelini kapsayan standart ve tutarlılık sağlanmış ve işlem süreleri kısaltılmıştır. Soruşturmalarda ve davalarda müzekkere, tensip ve duruşma zaptı, karar, tebligat ve benzeri belgeler, sistemde bulunan ve önceden hazırlanan standart şablonlara yine sistemde bulunan gerekli bilgilerin otomatik getirilmesi suretiyle kolayca, standart ve hızlı bir şekilde hazırlanabilmektedir.
- UYAP Karar Destek (Uyarı) Sistemi ile belirlenmiş normal durumların ve mevzuatın dışına çıkıldığında kullanıcıya uyarı mesajları verilerek maddi ve usul hataları en aza indirilmekte ve her an bir denetim sağlanmakta, dolayısıyla kararların gereksiz yere bozulmasının ve davaların uzamasının önüne geçilmektedir. Ayrıca yine bu sistem sayesinde aranan kişilerin takibinde ve yakalanmasında etkinlik sağlanmaktadır.
- UYAP'ta bulunan Doküman Yönetim Sistemi sayesinde evrakların ve iş akışlarının takibi kolayca yapılabildiğinden ve evrak versiyonları saklanabildiğinden bir evrak üzerinde kimin ne zaman ve ne yaptığı, bu işlemi ne kadar sürede yaptığı, bu süre zarfında ilgilinin üzerindeki iş

yükünün ne olduğu gibi hususlar ve bazı savsaklama veya ihmaller kolaylıkla tespit edilebilmekte, böylece etkin bir yönetim ve denetim sağlanmaktadır.

- Yargı birimlerinin karar vermesini destekleyecek alt sistemler düzeyinde sorgulamalar yapabilecekleri ve karar alımına yönelik bilgiler sunabilen, metin biçimindeki dokümanlar içinden tam metin arama (full text search) yetenekleri bulunmaktadır.
- UYAP'ta sağlanan rapor alma ve sorgulama imkânları ile aranan bilgi ya da dosya kolaylıkla bulunabilmektedir.
- Çok değişik parametrelere göre doğru ve tutarlı bilgilere dayalı olarak alınan raporların yorumlanması ile isabetli kararlar verilebilmektedir. Örneğin Türkiye'de rüşvet suçundan açılan davaların sayısı, sonuçları, bu davaların en çok hangi ilde açıldığı, çocuk suçluların sayısı, en çok hangi suçları işledikleri, Türkiye'nin bölgelerine göre bu suçların dağılımına ilişkin raporlar alınabilir ve bunların sonuçlarının yorumlanmasıyla doğru politikalar geliştirilebilir.
- Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünce aylarca süren yazışmalar neticesinde toplanabilen istatistik verileri, sistem üzerinden otomatik olarak çok kısa sürelerde alınabilmektedir.
- Sistemde teftiş ve denetim etkin bir şekilde yapılabilmektedir. Adliyelerin yapılan teftiş işlemleri esnasında UYAP ortamındaki elektronik verilerin kullanılması ve istenen tüm rapor ve sorgulamaların çok kısa sürelerde gerçekleşmesi ile adalet müfettişlerinin çalışma zamanlarında büyük tasarruf, daha doğru ve tutarlı bilgilere ulaşma ve böylece denetimlerinde etkinlik sağlanmıştır. Ayrıca merkezden taşradaki bir adliyenin denetlenebilmesi mümkün hale gelmiştir. Bu şekilde denetimde zaman ve mekân sınırları kaldırılarak istenilen yerin istenilen zamanda kolayca denetlenebilmesi ile etkin bir denetim mekanizması kurulmuş ve dolayısıyla yolsuzluk ve usulsüzlüklerin tespiti kolaylaşmış, bu durumu bilenler için caydırıcı bir mekanizma olmuştur.
- Ceza infaz kurumlarında bulunan mahkûm ve tutuklu sayıları, bunların kaçının kadın, kaçının erkek ya da kaçının çocuk olduğu, suçlarının ne olduğu gibi hususlarda merkezden anlık raporlar alınabilmektedir. Böylece ceza infaz kurumları etkin bir şekilde takip edilebilmektedir.
- Avukatlar bu bilgi sistemi sayesinde duruşmaya girme dışında adeta tüm işlerini bürolarından yapabilir hale gelmişlerdir.
- Vatandaşlar da şu an itibarıyla dosyaları hakkında basit bir bilgiyi öğrenmek için adliyeye gitmek zorunluluğundan kurtulmuştur.
- Hâkim ve savcılarının evlerinden yetkileri dahilinde dosyalara erişebilmeleri, avukatların bürolarından dosyalarını takip edebilmeleri, vatandaşların da internet üzerinden dosyalarını takip edebilmeleri imkânı getirilerek yargılama faaliyetlerinde mekân sınırı kaldırılmış, ilgililerin dosyalarını daha etkin bir şekilde takip edebilmeleri sağlanmış, böylece zamandan tasarruf sağlanarak yargıya hız ve etkinlik kazandırılmıştır.
- Hâkim ve savcılar ile diğer yargı personeli, tüm mevzuata, içtihatlarla ve kendilerine sık sık lazım olan diğer bilgilere en güncel haliyle mekândan ve zamandan bağımsız olarak istedikleri anda ulaşabilmektedirler. Güncel mevzuat ve içtihatlar duruşma sırasında dahi hâkimin elinin altındadır.
- UYAP'ta hâkim ve savcılar ile adliyelerdeki tüm kadroların süratli ve sağlıklı bir biçimde takibi yapılarak personel hareketleri izlenebilmekte, izin, rapor, yetki ve disiplin gibi özlük işlemleri de pratik ve etkin bir şekilde elektronik ortamda yapılabilmektedir.
- Adli Yargı Adalet Komisyonları tarafından tutulan bütün kayıtların Personel Genel Müdürlüğümüzdeki kayıtlarla tutarlı olması ve bunların merkezden denetlenebilmesi sağlanmaktadır.

- Bakanlığımız merkez teşkilât ile taşra arasındaki her türlü yazışma (personale yapılması gereken tebligatlar, özlük haklarına ilişkin bildirimler, duyurular, genelgeler, mütalaalar, ayrılış ve başlayış yazıları, komisyonlar ve başsavcılıklar arasındaki tüm yazışmalar, vb.) elektronik ortamda UYAP programları ile gerçekleştirilebilmektedir.
- UYAP'ta hâkim ve savcılar ile diğer yargı personeline ayrıca elektronik posta (e-mail), serbest kürsü-(sanal tartışma) ve internet kullanımı imkânları getirilerek hızlı bir iletişim sağlanmış, bu suretle sorunların yargı camiası içerisinde tartışılması ve kısa sürede çözümler bulunması mümkün hale gelmiştir.
- Son olarak UYAP hâkim ve savcılar ile diğer yargı personelin bilişim okuryazarlığını çok ciddi derecede artırmıştır.

3.2.5. Yasa yapıcılar ve kurum kurucuları için yardımlar

Yasalar ve normlar eksik olduğunda veya az anlaşıldığında, kanun yapıcılar ve yöneticiler için el kitapları, kontrol listeleri ve diğer rehberlik ve standart belirleme araçlarına ihtiyaç duyulabilir. Saha çalışmasındaki en önemli gözlemlerden biri, politika yapıcılarının ve uygulayıcıların, Kamu Yönetimi Reformu'nun hukukun üstünlüğü boyutundan haberdar olmadıkları ve kural teşkil eden hususlarla ilgili bir tür 'kıstas' veya 'asgari standartlar' olmasını istemeleridir. Yeni konuların düzenlenmesine rehberlik etmek için kavramsal modeller veya yasalar için birçok durumda bir ihtiyaç olduğuna dair pek az şüphe vardır. Ancak, bu tür araçların geliştirilmesine yatırım yapmadan önce, bir dizi uluslararası trendin yanı sıra saha deneyimleri de dikkate alınmalıdır (BM, 2006):

- *Birincisi*, bu tür araçların geliştirilmesinin, yerel 'talep' yerine uluslararası 'arz' ile yönlendirilmesi, yani hükümetlerin ve uluslararası kuruluşların gelecekte kullanılmasını bekledikleri bir şeye yatırım yapmaları ve kapasiteye sahip olmaları riski vardır. Bu geleceğin ne olacağını bilmeden ya da yerel karar vericilerin gelecekte ne isteyeceğini bilmeden hareket edilebilmektedir.
- *İkincisi*, tek bir model önerisi yapılmasını farklı coğrafyalardaki değişik problemler ve çözümlerdeki önemli farklılıklar güçleştirebilir.
- *Üçüncüsü*, bir model önerisi için (evrensel/BM) siyasi mutabakatın inşası ve yerel düzeyde meşrulaştırılması için diplomasi ve lobi faaliyetlerinde önemli yatırımlar gerektirir.
- *Dördüncüsü*, mümkün olan en yüksek derecede kapsayıcılık, sahiplik ve meşru otorite sağlamak için kimin ne tür sorumluluklar alması gerektiği ve bu tür araçların geliştirilmesine öncülük etmesi gerektiğini belirlemekle ilgili politik sorular vardır.
- *Beşinci* olarak, bir kuralı geliştirmek ve sahada uygulanmasını sağlamak için gerekli olan kaynaklar (yapısal, kurumsal, mevzuat vb.) kapsamlı bir şekilde değerlendirilmelidir.

4. Yolsuzlukla Mücadelede Uluslararası Temel Belgeler ve Kurumlar

Yolsuzluk ile ilgili olarak pek çok uluslararası belge ve bu alanda çalışma yapan kurum mevcuttur. Bunların çoğu da birbirilerine benzemekle birlikte nicelik, kapsamlılık, detay ve sunuş şekli noktalarında farklılıklar mevcuttur. Yolsuzluğun kovuşturulmasının usule ilişkin yönlerini ele alan anlaşmalar olduğunu unutmamak gerekir. Bu tür anlaşmalar ve kurumlar aşağıda listelenmiştir:

4.1. Yolsuzluğun Önlenmesi ve Mücadeleye İlişkin Afrika Birliği Sözleşmesi

Bu sözleşme, Cezayir'de 14 Temmuz 1999'da kabul edilmiş ve 6 Aralık 2002'de yürürlüğe girmiştir. Afrika Birliği'nin web sitesinde onay durumu bilgisi bulunmaktadır.

4.2. Yolsuzluğa Dair Medeni Hukuk Sözleşmesi

Bu sözleşme Fransa'nın Strazburg kentinde 4 Kasım 1999 da kabul edilmiş ve 1 Kasım 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Avrupa Konseyi Antlaşma Bürosu web sitesine göre sözleşme, "üye olmayan" devletlere açıktır.

4.3. Yolsuzluğa Karşı Ceza Hukuku Sözleşmesi

Bu sözleşme, 27 Ocak 1999 tarihinde Fransa'nın Strazburg kentinde kabul edilmiş ve 1 Temmuz 2002'de yürürlüğe girmiştir. Avrupa Konseyi Antlaşma Bürosu web sitesine göre sözleşmeler "kabul eden üye olmayan devletlere" açıktır. Yolsuzluğa Karşı Ceza Hukuku Sözleşmesine yapılan bir "Ek Protokol" ise yukarıdaki sözleşmeye, ulusal hukuk kapsamında hem kamu hem de özel sektörde aktif ve pasif rüşvetin suç sayılması gerekliliğini teyit etmektedir. Protokol, özellikle yabancı ve yerel parlamento meclislerinin üyelerine ve uluslararası kuruluşların görevlilerine rüşvetten bahsetmektedir. Bu protokol, Fransa'nın Strazburg kentinde 15 Mayıs 2003 tarihinde kabul edilmiş ve 1 Şubat 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

4.4. Amerika Kıtası Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi

Bu sözleşme, Mart 1996'da Venezuela'nın Karakas kentinde kabul edilmiştir. Yolsuzluğa Karşı Amerika Sözleşmesinin (MESICIC) Uygulanmasına İlişkin İzleme Mekanizması, sözleşmenin uygulanmasını desteklemek için kurulmuş hükümetler arası bir organizasyondur.

4.5. Uluslararası Ticari İşlemlerde Yabancı Kamu Görevlilerine Yönelik Rüşvetle Mücadele Hakkında OECD Sözleşmesi

Bu sözleşme 17 Aralık 1997'de imzalanmış ve 15 Şubat 1999'da yürürlüğe girmiştir. Tüm OECD ülkelerine ve üye olmayan 6 ülkeye şamildir (Arjantin, Brezilya, Şili, Bulgaristan, Estonya ve Slovenya).

4.6. Birleşmiş Milletler Yolsuzluğa Karşı Sözleşme

Bu sözleşme 14 Aralık 2005 tarihinde 58/4 sayılı kararla yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmenin amaçları şu şekilde belirlenmiştir:

- Yolsuzluğun önlenmesi ve yolsuzlukla mücadele amacıyla alınan önlemlerin daha etkin ve verimli kılınması,
- Malvarlığının geri alınması dahil olmak üzere, yolsuzluğun önlenmesi ve yolsuzlukla mücadelede uluslararası iş birliği ve teknik yardımlaşmanın teşvik edilmesi, kolaylaştırılması ve desteklenmesi,
- Bütünlüğünün, hesap verme sorumluluğunun ve kamusal işlemlerin ve kamu malvarlığının uygun yönetimin teşvik edilmesi.

4.7. Birleşmiş Milletler Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Sözleşme

Bu sözleşme 29 Eylül 2003 tarihinde 55/25 sayılı karar ile yürürlüğe girmiştir. Organize suçlarla mücadelede ilk uluslararası düzenlemedir. 15 Kasım 2000'de BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş, 12-15 Aralık 2000 tarihinde de Palermo'da imzaya açılmıştır. Türkiye sözleşmeyi 30.01.2003 tarih ve 4800 sayılı Kanun ile kabul etmiştir. Sözleşmenin amacı ; sınır aşan örgütlü suçların önlenmesi ve daha etkili bir şekilde mücadele edilmesi için işbirliğinin geliştirilmesidir. Sözleşmenin kapsamına; sınır aşan nitelikteki ve örgütlü suç gruplarınca işlenen;

- Üst sınırı 4 yıl veya daha fazla hürriyetten mahrumiyeti veya daha ağır bir cezayı gerektiren suçlar (ağır suçlar),
- Örgütlü suç grubuna katılma,
- Karapara aklama,
- Yolsuzluk ve
- Adaletin engellenmesi suçları girmektedir.

4.8. Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticari İşlemlerde Yolsuzluk ve Rüşvetle Mücadele Bildirgesi

Bu, kanun hükmünde değil, siyasi bir taahhüt olarak Aralık 1996'da BM tarafından kabul edilmiştir. Onun içinde Suçluların (UNAFEI) çözümü 2004 yılı için Yıllık Raporu ve Kaynak Malzeme Serisi No. 66 bölüm Birleşmiş Milletler yolsuzlukla mücadele Sözleşmesi'nin yolsuzlukla mücadelede daha geniş bir alana uyan bir özetini içermektedir.

4.9. AB Kara Para Aklama: Finansal Sistemin Kullanımının Önlenmesi

Sermayenin serbest dolaşımı ve hizmet sunma özgürlüğü, Avrupa Topluluğunu kuran Antlaşmada yer alan temel özgürlüklerdir. Avrupa Birliği, AB Antlaşmasında belirtilen özgürlükleri engellemeden, finansal sistemin kara para aklama için kullanılmasını önlemek amacıyla Direktifi kabul etmiştir.

4.10. Komisyon'dan Konsey'e, Avrupa Parlamentosuna ve Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesine İletişim- Yolsuzluğa Karşı Kapsamlı AB Politikası Üzerine Tebliğ

Bu, AB tarafından alınan ilgili yasa ve politika eylemlerinin tam bir özeti. Tebliğ, AB'nin yolsuzlukla mücadeledeki ilerlemesini gözden geçirmekte ve bu çabalara yeni bir ivme kazandırmak için iyileştirmeler önermektedir. Amaç, tüm AB ülkelerinde ve kurumlarında ve hatta AB dışında her düzeyde her türlü yolsuzluğu azaltmaktır. Metin ayrıca, yolsuzlukla mücadelede gelecekte girişimlerde bulunmak için AB'nin uygun bir aktör olabileceği olası alanları belirlemeyi amaçlamaktadır.

4.11. Avrupa Toplulukları veya Üye Devletlerin yetkililerini içine alan yolsuzlukla mücadele konusunda Avrupa Birliği'nin Sözleşmesi

Sözleşme her bir AB ülkesinin kamu görevlilerinin dahil olduğu yolsuzluğu suç haline getirmek için gerekli önlemleri almasını sağlamayı amaçlamaktadır.

4.12. Avrupa Topluluklarının mali çıkarlarının korunması direktifi (PIF)

19 Mayıs 2009'da yürürlüğe girmiştir. PIF Direktifi, Avrupa Birliği (AB) bütçesinin korunmasını güçlendirmek amacıyla Avrupa Komisyonu'nun Dolandırıcılıkla Mücadele Stratejisinin bir parçası olarak görülmektedir. Direktif, AB'nin mali çıkarlarına karşı cezai suçların ortak tanımlarını oluşturmakta ve yaptırımlar ve sınırlama süreleri için asgari kurallar oluşturarak suçların kovuşturulmasını uyumlu hale getirmektedir. PIF Direktifinde ele alınan cezai suçlar, 2020 yılında faaliyete geçen Avrupa Savcılığı (EPPO)⁶ tarafından soruşturulmaktadır.

4.13. Kara para aklama karşıtı Tedbirler Değerlendirilmesi Uzmanlar Komitesi (MONEYVAL)

MONEYVAL, kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile daha etkili bir şekilde mücadele için ulusal makamların kapasitelerini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

4.14. Mali Eylem Görev Gücü (FATF)

FATF, 30'dan fazla üye ülkeden oluşan hükümetler arası bir organdır. Mali Eylem Görev Gücü (FATF), küresel kara para aklama ve terörün finansmanı bekçi köpeğidir. Hükümetler arası organ, bu yasa dışı faaliyetleri ve topluma verdikleri zararları önlemeyi amaçlayan uluslararası standartlar belirler. Bir politika belirleme organı olarak FATF, bu alanlarda ulusal yasal ve düzenleyici reformları gerçekleştirmek için gerekli siyasi iradeyi oluşturmak için çalışır.

4.15. Uluslararası Kara Para Aklama Bilgi Ağı (IMOLIN)

IMoLIN, hükümetlere, kuruluşlara ve bireylere yasadışı finansal akışlar, kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede yardımcı olan internet tabanlı bir ağıdır. IMoLIN, dünyanın önde gelen kara para aklama ile mücadele kuruluşlarıyla etkin iş birliği yapılması amacıyla geliştirilmiştir. Burada, dünya çapında mevzuat ve düzenlemeler hakkında bir veri tabanı (AMLID), elektronik bir kütüphane,

⁶ Detaylı bilgi için Savcılığın internet sayfası ziyaret edilebilir: <https://perma.cc/VBJ7-FUCP>

kara para aklamayla mücadele / terörizm alanlarının finansmanına karşı mücadele etkinlikleri takvimi ve bir içtihat veritabanı bulunmaktadır.

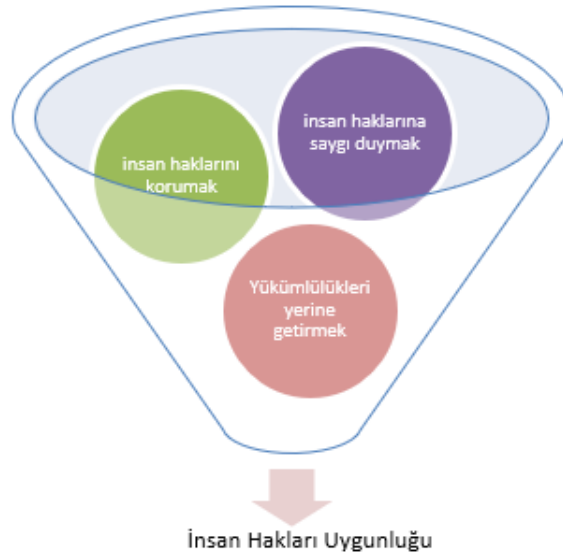
4.16. BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC)

UNODC kapsamında, Birleşmiş Milletler Yolsuzluğa Karşı Sözleşme ile ilgili genel esas ve uygulama sorumlulukları ve işlevleri, Antlaşma İşleri Dairesi'ndeki (DTA) Yolsuzluk ve Ekonomik Suçlar Şubesine (CEB) verilmiştir.

4.17. Yolsuzluğa Karşı Devletler (GRECO) Grup (Avrupa Konseyi)

GRECO'nun amacı, dinamik bir karşılıklı değerlendirme ve ifşa süreci aracılığıyla Avrupa Konseyi yolsuzlukla mücadele standartlarına uyumluluğunu izleyerek, üyelerinin yolsuzlukla mücadele kapasitelerini geliştirmektir. Ulusal yolsuzlukla mücadele politikalarındaki eksikliklerin belirlenmesine yardımcı olarak gerekli yasal, kurumsal ve pratik reformları harekete geçirir. GRECO ayrıca yolsuzluğun önlenmesi ve tespitinde en iyi uygulamaların paylaşılması için bir platform sağlamaya çalışmaktadır.

Şekil 4. Devletin insan hakları ile ilgili sorumluluk alanları

5. Yolsuzlukla Mücadelede Devlet Yükümlülükleri

Yozlaşmış veya yolsuz devlet söylemiyle ilişkili bir şekilde insan hakları ihlalleri olup olmadığını belirlemek için, üç tür yükümlülüğün incelenmesi gerekir:

- İnsan haklarına saygı duymak,
- İnsan haklarını korumak,
- Bunlar için gerekli tüm yükümlülükleri yerine getirmek.

Saygı duyma yükümlülüğü, esasen olumsuz bir ihlalden kaçınma yükümlülüğüdür. Koruma yükümlülüğü, öncelikle üçüncü şahıslardan kaynaklanan tehlikelerden korunma anlamına gelir. Yerine getirme yükümlülüğü, devletin olumlu eylemini gerektirir. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi ikinci yükümlülüğü kolaylaştırma, sağlama ve teşvik etme şeklinde üç alt kategoriye ayırır (CESCR, 2000).

Daha sonra, yükümlülüklerin tam olarak hangi aktöre bağlı olduğunu açıklığa kavuşturmak gerekir. Bu bağlamda iki temas noktası ayırt edilmelidir:

- Birincisi, bir görevlinin statüsü nedeniyle devlete atfedilen belirli bir yolsuzlukla mücadele politikası ve
- İkincisi, bir bütün olarak devletin genel yolsuzlukla mücadele politikası.

Bir görevlinin yolsuz bir eylemi, bağlama ve söz konusu insan hakkına bağlı olarak, söz konusu yükümlülük boyutlarının her birini potansiyel olarak ihlal edebilir. Bir arazi kullanım planının uygulanması bağlamında, bir görevli rüşvet vermeyen kişileri zorla tahliye ederse, bu durum konut hakkına saygıyı (ICESCR Madde 11) ihlal edebilir.

5.1. Devletin Koruma Yükümlülükleri

Yolsuzlukla mücadele adaletin tecellisi sağlanmadan etkili olamaz. Adaletin tecellisi de müspet ve menfi olarak icra ederek hak sahiplerine hakkın verilmesi ve ihlal edenlerin engellenerek ıslah edilmesidir. Bu hususta Bediuzzaman şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Evet, adâlet iki şıktır: Biri müsbet, diğeri menfidir. Müsbet ise, hak sahibine hakkını vermektir. Şu kısım adâletin bu dünyada bedâhet derecesinde ihâtası vardır. Çünkü, "Üçüncü Hakikat"te ispat edildiği gibi, herşeyin istidad lisâniyle ve ihtiyac-ı fitrî lisâniyle ve ıztrâr lisâniyle Fâtır-ı Zülcelâlden istediği bütün matlubâtını ve vücud ve hayatına lâzım olan bütün hukukunu, mahsus mîzanlarla, muayyen ölçülerle bilmüşâhede veriyor. Demek, adâletin şu kısmı, vücud ve hayat derecesinde katî vardır. İkinci kısım menfidir ki, haksızları terbiye etmektir. Yani, haksızların hakkını, tâzib ve tecziye ile veriyor. Şu şık ise, çendan tamamıyla şu dünyada tezâhür etmiyor, fakat o hakikatin vücudunu ihsâs edecek bir sûrette hadsiz işârât ve emârât vardır. Ezcümle, Kavm-i Ad ve Semûd'dan tut, tâ şu zamanın mütemerrid kavimlerine kadar, gelen sille-i te'dib ve tâziyâne-i tâzib, gayet âlî bir adâletin hükümran olduğunu hads-i katî ile gösteriyor.” (Nursi, 1960)

Dolayısıyla yolsuzlukla mücadelede öncelikle kendilerine bir haksızlık yapılmasından dolayı başka yollardan haklarını aldıkları düşüncesinin oluşmaması ve bu anlamda yolsuzluğun meşrulaştırılmaması için hak ve hukuk mekanizmalarının güçlendirilerek muhtemel haksızlıkların ve orantısız tahsilatların engellenmesi önem arz etmektedir. Bunun dışında yolsuzluğa bulaşanların politik ilişkileri, itibar ve imkanları dikkate alınmaksızın eşit bir şekilde hukuk karşısında gereken cezaların verilmesi ve bu zihniyetin güçlenmemesi için eğitim, dini kurumlar ve sivil toplum ile birlikte hareket edilmesi gerekir. Yoksa mevcut kontrolleri baypas edebilecek olan politik ve ekonomik güç sahipleri veya ilgili memurları etkisiz hale getirebilecek olan nüfuslu kimseler suiistimal etmeye devam edebileceklerdir. Peki yolsuzlukla mücadelede etkili önlemlerin eksikliği nasıl nitelendirilmelidir? Etkili yolsuzlukla mücadele tedbirlerinin yetersiz uygulanması ve icrası esasen devlet tarafından bir ihmal oluşturmaktadır. İnsan hakları, yukarıda belirtilen aktif olma yükümlülüklerini doğurduğundan, ihmaller insan haklarını ihlal edebilir. Aynı zamanda, etkili yolsuzlukla mücadele önlemleri, yerine getirme (kolaylaştırma, sağlama, teşvik etme) için pozitif yükümlülüğün üç yönünden birine uymanın bir yolu olarak düşünülebilir.

Bununla birlikte, yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerden daha önemli olan, insan haklarını koruma yükümlülüğünün çeşitli cihetleridir. Prensip olarak, bu koruyucu yükümlülükler hükümetin her üç ana erkine de hitap etmektedir. Yasama yetkisini etkili yasaları yürürlüğe koyma, yürütme yetkisini etkili idari tedbirler alma ve yargı yetkisini etkili yasal kovuşturma başlatmaya zorunlu kılarlar (Peters, 2016). Koruma yükümlülüğü, ekonomi operatörleri gibi üçüncü şahıslardan kaynaklanan tehlikelere ilişkin olarak geliştirilmiştir. Dolayısıyla koruma yükümlülüğü, OECD'nin Rüşvetle Mücadele Sözleşmesi tarafından talep edilen yabancı rüşvetin suç sayılmasına yönelik ek insan hakları desteği sağlamaya uygundur. Devletin, insan haklarına dayanan, ulus ötesi şirketlerin faaliyetlerine ilişkin koruma yükümlülükleri, 2011 BM İş ve İnsan Hakları Yol Gösterici İlkeleri yasasında belirtilmiştir.

İnsan hakları hukuku kapsamında koruma yükümlülüğü, yalnızca devletin bireyleri diğer özel kişilerin eylemlerinden korumasını gerektirmekle kalmaz, aynı zamanda devletin kendi görevlilerinin dahil olduğu yapısal insan hakları risklerini de azaltır. Örneğin, insan haklarına aykırı polis şiddeti

durumunda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), devletin bu tür olaylardan sonra soruşturma ve kovuşturma başlatmasını talep etmektedir (ECtHR, 2009). Aşırı yolsuzluk, otoritelerin yetkisine tabi olan kişilerin sayısız insan hakları için kalıcı bir yapısal tehlike oluşturmaktadır. Bu nedenle, devletin tamamen hareketsiz kalması veya açıkça eksik olan yolsuzlukla mücadele tedbirlerinin söz konusu olduğu durumlarda, devlet, önleme ve koruma konusundaki insan hakları yükümlülüklerini yerine getirmemesinden uluslararası hukuka göre sorumludur. İnsan hakları yükümlülüklerinin kabul edilmesi, yolsuzlukla mücadele kanunu kapsamındaki belirli önleyici yükümlülükleri önemli ölçüde güçlendirecektir. UNCAC'ın 2. Bölümü, taraf devletlerin, bir yolsuzlukla mücadele kurumunun kurulmasından ve kamu hizmetinin yeniden düzenlenmesinden, kamu görevlileri için davranış kurallarının yürürlüğe girmesine, kara para aklamanın önlenmesinden kamu alımlarının yeniden düzenlenmesine kadar bir dizi önleyici tedbir almasını gerektirmektedir. Genel uluslararası hukuk açısından, bunlar önleme yükümlülükleridir. UNCAC yükümlülüklerinin formülasyonu oldukça yumuşak olduğundan, yükümlülüklerini yerine getirmede başarısız olursa veya bunu çok kötü yaparsa, bir taraf devleti uluslararası olarak sorumlu tutmak pek mümkün değildir. Burada bahsedilen önlemlerin, insan hakları hukukunda yer alan koruma ve yerine getirme (önlemek dahil) yükümlülüklerini yerine getirmek için aslında etkili bir şekilde alınması gerektiği açıkça görülmektedir (ECOWAS, 2012).

5.2. Usule İlişkin ve Sonuçtan Bağımsız Yükümlülükler

AİHM içtihat hukukunda, bunlar AİHS kapsamındaki hakların 'usule ilişkin kısmını' oluşturur. Sosyal insan hakları kapsamında bunlara 'süreç gereksinimleri' denir (Alston ve Quinn, 1987) Buradaki işlevlerinden biri, ölçülmesi çok zor olan, ilerleyen uygulama yükümlülüğünün yerine getirildiğinin bir göstergesi olarak hizmet etmektir. Usul unsurları da yolsuzlukla mücadelenin merkezinde yer alır. Burada en ilgili olan insan hakları süreci gereksinimleri, büyük olasılıkla planlama yükümlülüklerini ve izleme yükümlülüklerini içerir. Burada da etkin bir şekilde YBS kullanımı ve e-devlet uygulamalarıyla vatandaşların memurlara minnet etmekten kurtarılmaları önem arz etmektedir.

Şeffaflık yükümlülükleri özellikle önemlidir. Tesadüfen değil, dünyadaki en tanınmış yolsuzlukla mücadele STK'sının adı Uluslararası Şeffaflık Örgütüdür. Şeffaflık aynı zamanda UNCAC'ın temel ilkelerinden biridir. Buna göre, UNCAC kapsamındaki usul yükümlülükleri, özellikle yolsuzluğu azaltmanın etkili bir yolu olabilecek açıklama ve yayınlama gereklilikleri, eşit derecede insan haklarına dayanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, bu yükümlülüklerin aynı anda yerine getirilmemesi, ilgili insan haklarının ihlali anlamına gelir (Crawford, 2013).

Yolsuzluk şemsiyesi altında özetlediğimiz rüşvet ve diğer suçlar, genel olarak 'tehlikeye atma suçları'dır. Bu, belirli bir zararlı sonuç doğurmasa bile, yasal olarak korunan çıkarları tehlikeye atan bir davranış suç saydıkları anlamına gelir. Bu, geleneksel olarak yolsuzluğun kriminalize edilmesiyle korunan tek hukuki menfaat için uygundur. Bununla birlikte, kamu hizmetine duyulan güven zedelenmiştir ve bu nedenle hukuka aykırı anlaşma rüşvet olarak cezalandırılmalıdır. Mahkemelerde bu gerekçeye şu şekilde değinilmektedir: Adalet sadece yerine getirilmemeli, aynı zamanda açıkça ve şüphesiz yerine getirilmiş görülmelidir. Tersine, örneğin UNCAC'den gelen yolsuzlukla mücadele yükümlülüğü (insan hakları hukuku kapsamında da) devletlerin yolsuzluğu tamamen durdurmasını gerektirmez. Düşük seviyede sistematik yolsuzluğun gerçekleşmesinin tek seferlik bir başarı olmadığı göz önüne alındığında, böyle bir 'olumsuz' sonuç yükümlülüğünün (ve böyle bir sonucun ölçülmesinin) karşılanması imkânsız olacaktır. Bunun aksine, örneğin bir soykırımın işlenmediğini belirlemek kolaydır. Sonuç olarak, bu, devletin gevşekliğine rağmen yolsuzluk seviyesi düşük olsa bile, bir devletin harekete geçmemesi durumunda hem yolsuzlukla mücadele hukuku hem de insan hakları hukuku kapsamındaki önleyici ve diğer usul yükümlülüklerini zaten ihlal ettiği anlamına gelir. Tersine, bir devlet makul koruyucu önlemler alırsa uluslararası sorumluluktan kurtulur.

6. Türkiye'de Yolsuzlukla Mücadele

Türkiye, yolsuzlukla mücadeleye güçlü bir şekilde bağlı kalmaya çalıştığı noktasında gerekli birincil ve ikincil mevzuatın tesis edilmesi açısından sürekli bir gayret içerisinde görünmektedir. Ülke içindeki

yolsuzluğu ortadan kaldırmak ve uluslararası bir karaktere büründüğü için sorunun üstesinden gelmeye yönelik uluslararası çabalara katkıda bulunmak için gerekli yasal ve operasyonel önlemleri almaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Türkiye, yolsuzlukla mücadelede yer alan çeşitli uluslararası kuruluşlarda aktiftir. Bu doğrultuda Türkiye, 2000'li yılların başından itibaren Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmeleri imzalamış; Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) Uluslararası Ticari İşlemlerde Yabancı Kamu Görevlilerine Rüşvet Verilmesiyle Mücadele Konvansiyonu; Avrupa Konseyi Yolsuzluğa Karşı Ceza Hukuku Sözleşmesi; Sınıraşan Organize Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi; Avrupa Konseyi Yolsuzluğa Karşı Medeni Hukuk Sözleşmesi; Suç Gelirlerinin Aklanması, Aranması, El Konması ve Müsaderesi ve Terörizmin Finansmanı Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesine taraf olmuştur.

Türkiye ayrıca, Mali Eylem Görev Gücü, Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu (GRECO), Uluslararası Yolsuzlukla Mücadele Akademisi (IACA) ve Açık Hükümet Ortaklığı gibi uluslararası kuruluşlara üye olarak yolsuzlukla mücadele kararlılığını göstermiştir. Girişim (OGPI). Böylelikle, yolsuzlukla mücadele reformlarının çoğu, bu uluslararası kuruluşların desteğiyle ve uluslararası sözleşmeler ve Avrupa Birliği ile katılım müzakereleri ile üstlenilen yükümlülükler uymak için kabul edildi. Türkiye ayrıca, 2004 yılında GRECO⁷ üyesi oldu. Türkiye, Mali Eylem Görev Gücü'nün (FATF)⁸ bir üyesidir ve Uluslararası Ticari İşlemlerde Yabancı Kamu Görevlilerine Rüşvet Verilmesi ile Mücadele OECD Sözleşmesi'ne ve OECD Rüşvet Çalışma Grubu'na taraftır. Ancak özellikle 2007 sonrasında pek bir çalışma olmadığı ve bu alandaki aktif pozisyonu töhmet altına bulunduracak şekilde çok görünür bir mücadele verildiğine dair verilerin azaldığı söylenebilmektedir. Nitekim Dış İşleri Bakanlığı'nın internet sayfasında yolsuzlukla mücadele adı altında açılan sayfada 2007'den sonrasına dair bir bilgi verilmemiş olması buna delil olarak gösterilebilir.⁹

Transparency International tarafından yayınlanan 2020 Yolsuzluk Algılama Endeksine göre Türkiye, 198 ülke arasında yolsuzluğun en az olduğu 96. sıradaki ülkesi. Türkiye'de yolsuzlukla ve rüşvetle mücadele konusundaki hukuki manzara son yirmi yılda ciddi değişikliklere uğramasına ve Türkiye yerel kanunlarını uluslararası standartlara uydurmak için önemli çabalar göstermesine rağmen, Türkiye'nin sıralaması, FETÖ ile aktif mücadelenin başladığı 2013 yılından itibaren ve özellikle 15 Temmuz 2016 darbe teşebbüsünden sonra arka arkaya üçüncü yılda da düşmeye devam etmiştir. Verilen skorlara göre değişim değerleri ise şekilde görüldüğü üzere azalan bir seyir izlemektedir. Bu durum yolsuzlukla mücadele kontrollerin veya onların etkinliğine dair algıların zayıfladığını, şeffaflığın ve etkinliğin azalma seyri içerisinde olduğunu göstermektedir. Son üç yılda Türkiye arka arkaya seçimler, ciddi güvenlik sorunları, üst düzey yolsuzluk skandalları, büyük bir mülteci akını, birkaç uluslararası kriz ve bir darbe girişimi yaşadı. Doğal olarak bu olağanüstü gelişmeler, yolsuzlukla mücadelede gerilemenin ve Türkiye'nin azalan sırasının potansiyel bir nedeni olarak görülebilir. Ancak yararlı sonuçlara varmak ve çözüm bulmak için bu gerilemenin temel nedenleri ayrıntılı olarak sorgulanmalıdır.

Doğrudan yabancı yatırım girişleri yükselen piyasa ekonomisi olarak bilinen Türkiye ekonomisi için önemlidir. Son on yıllarda, diğer yükselen ekonomilerde olduğu gibi, sermayenin uluslararası akımlarından yararlanma hevesi, Türk politika yapıcılarının politika ve kurumlarda reform yapmaya teşvik ettiği; yolsuzlukla mücadele etmek ve daha kurumsal, şeffaf ve hesap verebilir olmak noktasında çalışmalar yapılmıştır. Yine de son yıllarda Türkiye uluslararası kuruluşlardan sürekli eleştiriler alıyor. Bu eleştirilerin ortak noktaları, esas olarak son yıllarda soruşturma, kovuşturma ve mahkûmiyet konusunda zayıf sicil; bağımsız yolsuzlukla mücadele kurumunun eksikliği, yargı ve kolluk kuvvetleri hakkında önemli bir ilerleme kaydedilmemesi olarak göze çarpmaktadır. Ülke uluslararası yolsuzluk sıralamasında düşmeye devam ederken, son yıllarda bu eleştiriler küresel ölçekte destek alan politik ve muhalif merciler tarafından tekrarlanmaktadır.

⁷ Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz: <https://www.coe.int/en/web/greco>

⁸ Mali Eylem Görev Gücü (FATF), küresel kara para aklama ve terörün finansmanı bekçi köpeğidir. Hükümetler arası organ, bu yasa dışı faaliyetleri ve topluma verdikleri zararları önlemeyi amaçlayan uluslararası standartlar belirler. Detaylar için bkz: <https://www.fatf-gafi.org/>

⁹ Detaylı bilgi için bkz: http://www.mfa.gov.tr/turkey_s-efforts-in-combating-corruption.en.mfa (01.03.2021)

6.1. Üst Perdeden Uygulama Mesajı

Günümüzde her uyum eğitiminde yöneticilere, bir organizasyonun iç kontrolü için en önemli bileşenin “en üstteki üslup” olduğu bilinmektedir. Terim, yönetimin liderliğini ve açıklık, dürüstlük, doğruluk ve etik davranışa bağlılığını tanımlar. Aynı şekilde, siyasi liderlerin eylemlerinin de insanların davranışları ve değerleri üzerinde önemli etkileri vardır. Politikacılar örnek olmalı ve yolsuzluk konusunda halkı bilinçlendirmelidir. Bu bağlamda, hükümet geçtiğimiz on yılda yolsuzlukla ve rüşvetle mücadele konusunda iki strateji hazırladı. İlki 22 Şubat 2010 tarihinde "Hükümetin 2010-2014 için Şeffaflığın Artırılması ve Yolsuzlukla Mücadelenin Güçlendirilmesi Stratejisi" başlığıyla yayınlandı. Bu strateji komisyon olarak önemliydi ve stratejinin uygulanması için Şeffaflığın Artırılması ve Yolsuzlukla Mücadelenin Güçlendirilmesi üzerine bir yürütme kurulu oluşturuldu. Bu strateji kapsamında, ombudsmanlık kurumunun kurulması, Sayıştay Kanununun sonuçlandırılması gibi bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Ne yazık ki ilk stratejide öngörülen önlemlerin çoğu uygulanmadığı gerekçesiyle Türkiye bu konuda çok fazla eleştirilmiştir.

30 Nisan 2016 tarihinde başbakanlık tarafından 2016–2019 yılları için “Şeffaflığın Artırılması ve Yolsuzlukla Mücadelenin Güçlendirilmesi Eylem Planı (2016-2019)” başlıklı eylem planı yayınlandı. Bu, temelde 2010-2014 yılları için yukarıda bahsedilen stratejinin bir güncellemesiydi. Bununla birlikte, Uluslararası Şeffaflık Örgütü ve Avrupa Komisyonu'nun Türkiye 2016 İlerleme Raporunda da belirtildiği gibi, bu eylem planının kapsamı sınırlıdır. Türkiye'de yolsuzluğun yaygın olduğuna inanılıyor ancak insanlar yolsuzluğun toplum üzerindeki ciddi etkilerinin farkında değillerdir. Bu nedenle, halkın yolsuzluğa tepkisi görece zayıftır ve bu, yolsuzlukla mücadele için ülke içinde motivasyon eksikliğine neden olmaktadır. Yolsuzlukla mücadelede açık ara en iyi değer, geniş bir siyasi fikir birliğidir. Ancak özellikle 2013 yılından itibaren başlayan iç siyasi mücadele özellikle hükümetin itibarını sarsmak ve algısının yolsuzluk ile ilişkilendirilmesine dayanan algı operasyonları ve toplum mühendisliğinin ciddi etkisi olduğu söylenebilir.

6.2. Etkili, orantılı ve caydırıcı cezaların olması

Kuşkusuz, uygulama mevzuatı, özellikle soruşturma, kovuşturma ve mahkûmiyet konusundaki geçmiş performans yetersiz olduğunda, yolsuzluğun getirdiği zorlukları ele almak için yeterli değildir. Yolsuzluğa bulaşmış bir bakan veya belediye başkanı sadece görevden alınmakla yetinilmemeli bağımsız yargının karşısına çıkartılmadığından kamu vicdanı olumsuz etkilenmektedir. Yürürlükte "şemsiye" bir yolsuzluk yasası olmamasına rağmen, yolsuzlukla mücadele konularının çoğunu kapsayan birkaç mevzuat olduğunu söylemek doğru olur. Ancak, ilgili kuralların uygulanmaması ve tespit edilme ve cezalandırılma olasılığının düşük olması, mevzuatın yolsuzluğa eğilimli bireyler üzerindeki caydırıcı etkisini azaltmaktadır. Öte yandan, mevcut uygulama da kurumsal sorumluluğu etkin bir şekilde empoze etmek için yetersiz görülmektedir. Bu konu, OECD tarafından Türkiye'yi düşük yaptırım uyguladığı ve şirketler için yeterince etkili, orantılı ve caydırıcı cezaların bulunmaması nedeniyle son derece eleştiren 3. Aşama Raporunda vurgulanmıştır.

6.3. Muhbirlere yönelik yeterli koruma

Raporlama, yolsuzluk faaliyetlerinin tespit edilmesinde belki de anahtar unsurdur ve bir ihbarcının kimliğinin ve güvenliğinin korunduğu erişilebilir mekanizmalarla kolaylaştırılabilir. Özellikle güçlü insanların yolsuzluğa karıştığı yüksek profilli durumlarda kritik öneme sahiptir. Hem özel sektörde hem de kamu sektöründe, yalnızca güvenli ve yasal olarak emniyete alınmış bir ortam, potansiyel ihbarcılarını yolsuzluk faaliyetlerini bildirmeye ve kanun uygulayıcı kurumlara kanıt sağlamaya teşvik edebilir.

Tanık Koruma Yasası bazı önemli kusurlara sahiptir ve bu nedenle yolsuzlukla mücadele mevzuatı ile ilgili olarak yeterli ve yeterli koruma sağlamamaktadır. 5 Ocak 2008 tarih ve 26747 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu'nun kapsamı 10 yıl veya daha fazla hapis cezası ile ceza kanununda ve ceza hükümleri bulunan diğer kanunlarda tanımlandığı üzere bir suç örgütünün parçası olarak işlenen suçlar. (Tanık Koruma Yasasının 3. Maddesi), ömür boyu hücre hapsi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılacak suçlarla sınırlı olduğu için ihbarcılar anonim kalamazlar veya tanık koruma programlarından yararlanamazlar. Rüşvet, zimmete para geçirme, kara para aklama

ve gasp gibi yolsuzlukla ilgili suçlar için verilen hapis cezalarının alt sınırı 10 yıllık eşiğin altında olduğundan, bilgi ifşa etmek isteyen ihbarcılar tanık korumasından yararlanamaz. Bu, özellikle Türkiye'de özel sektördeki yolsuzluk uygulamalarının yalnızca yaklaşık %2'sinin iç veya dış denetim yoluyla belirlendiği istatistikler düşünüldüğünde önemli bir sorundur. Yolsuzluk vakaları çoğunlukla ihbarcılar veya sadece tesadüfler sayesinde tespit edilir. Bu nedenle, bilgi uçuran ajan veya işpiyonculara anonimlik ve koruma verilmesi gerçekten önemlidir.

6.4. Yolsuzlukla mücadele kurumlarının yeterli ve etkin kullanımı

Kara para aklama mevzuatı yeterince ayrıntılı ve kapsamlı olmasına ve Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) kurumsal kapasitesini artırmasına rağmen, şu anda operasyonları terörist faaliyetlerle mücadele odaklıdır. Mevcut koşullarda, özel sektörün kara para aklama konusunda yeterince izlenmediğini ve bu nedenle MASAK'ın yolsuzlukla mücadele eden diğer organlara desteğinin sınırlı kaldığını söylemek yanlış olmaz. Özel olarak yolsuzluk soruşturmalarıyla ilgilenen uzman savcılık veya mahkemeler yoktur. Buna ek olarak, son yıllarda Türkiye'nin geçirdiği çok sayıda büyük soruşturma nedeniyle çok sayıda hâkim, savcı ve polis görevden alındı. Sonuç olarak bu, yolsuzlukla mücadele etmesi beklenen kamu ve yargı kurumlarının insan kaynaklarını da azaltmıştır. Bu koşullar altında, Birleşmiş Milletler'in Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi'ne uygun olarak bağımsız bir yolsuzlukla mücadele kurumunun kurulması, yolsuzlukla mücadele politikalarının etkin bir şekilde uygulanması ve koordine edilmesi, yolsuzlukla mücadele kurallarının etkili bir şekilde uygulanması ve yolsuzluğun önlenmesine ilişkin bilgilerin artırılmasında büyük fayda sağlayabilir.

6.5. Yolsuzluk Algılama Endeksi

Yolsuzluk Algılama Endeksi kamu sektöründeki yolsuzluğu ele alıyor; ancak, yolsuzluk eylemleri genellikle özel sektörden bir partiyi içerir. Örneğin, rüşvet, bir kamu görevlisi ile anlaşma gerektiren karşılıklı bir suçtur. Hem küresel hem de yerel ölçekte ekonomik gerilim, özel kuruluşlar üzerindeki şirket hedeflerine ulaşma baskısını artırıyor ve bu da çalışanları ve yöneticileri yolsuzluğa ve beyaz yakalı suçlara daha yatkın hale getiriyor. Bu ayrıca inşaat, ilaç, enerji veya kamu alımları gibi kamu kurumlarıyla ilişkilerin şirketlerin performansı üzerinde belirleyici olduğu belirli sektörlerde yolsuzluğu artırabilir. Yöneticiler, şirketlerinin mali hedefleri ile dünyadaki ekonomik gerçekler arasında mücadele ediyor. Bu nedenle, gerçekçi şirket hedefleri belirlemek, özel sektörlerdeki yolsuzluğa karşı da etkili bir önlem olabilir. Hem özel sektöre hem de kamu yararına zarar veren bir diğer sorunlu alan ise kamu alımlarıdır. Avrupa Komisyonu'nun 2016 Türkiye İlerleme Raporunda belirtildiği üzere, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu (22 Ocak 2002 tarihli 24648 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır) özellikle yolsuzluğa açıktır. Kanun kapsamında sağlanan istisnalar çok geniştir ve kanun sık sık değiştirilmektedir. Bu da değişikliklerin amacı konusunda şüpheler uyandırır ve hukuki güvenlik kavramını bozar. Bu nedenle, kamu sektöründeki yolsuzluğun temel nedenlerini bulmak için YBS ve e-Devlet mekanizmalarının yaygınlaştırılarak elektronik ortamlar üzerinden şeffaflık ve hesap verebilirlik artırılmalıdır.

6.6. Yolsuzluk Algıları Araştırması

Türkiye Etik ve İtibar Derneği tarafından hazırlanan Yolsuzluk Algıları Araştırması'na göre, katılımcıların %43' ü Türk özel sektöründe yolsuzluğun yaygın olduğunu düşünürken, bu oran 2015 yılında %35 idi. Kamu ve özel sektörde yolsuzluk algısının artması arasında bir korelasyon olduğuna şüphe yoktur. Bu nedenle, özel sektördeki motivasyon, yolsuzlukla mücadelede eşit derecede önemlidir. Maalesef, özel sektörde yolsuzluğa karşı politika oluşturma konusunda iştah yoktur. Transparency International Turkey'in Mart 2017'de yayınlanan Business Integrity Country Agenda-Turkey'nin son raporu, BIST2 -50 ve BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde listelenen şirketler arasında sadece 13 şirketin yöneticilerden yolsuzluğa karşı olduklarını belirten beyanları aldığını gösterdi. Başka bir deyişle, güçlü olanlar veya içerde adamı olanlar başkalarına karşı özel avantajlar elde ettikleri için yolsuz mekanizmaları aslında desteklemektedirler. Bunun dışında paralel devlet veya paralel bürokrasi sistemleri kurmaya çalışanlar da yeraltı ve hukuksuz işlemler yapmak zorunda olduklarından dolayı menfaat çatışması içerisinde olmak durumunda olduklarından yolsuz anlayışların güçlenmesine neden olmaktadır. Şirketleri, özellikle gelişmekte olan pazarlarda faaliyet gösterenleri, yolsuzluk riskinden

korumanın birincil önemi, etkili etik ve uyum programları oluşturmak ve yolsuzluğun olmadığı bir şirket kültürü oluşturmaktır. Yolsuzlukla mücadele programlarının kapsamlı ve etkili kullanımı, yolsuzluk kültürünün yayılmasını önlemek için kritik öneme sahiptir. 2016 Yolsuzluk Algılama Endeksi'ne bakıldığında, listeye yeni ülkeler ve aynı puana sahip birkaç ülkenin eklenmesi ile Türkiye'nin yerinin açıklanabileceği sonucuna varılabilir. Ancak bu sıralamanın arkasında daha fazlası olduğu açıktır. Daha basiretli bir bakış açısı bize yürürlükteki yolsuzlukla mücadele yasasının bu mücadeleye katkıda bulunmak için burada olduğunu gösterecektir.

7. Sonuç

Yolsuzluk, adalet yönetiminin özünü zayıflatır, tarafsız yargılama hakkına önemli bir engel oluşturur ve halkın yargıya olan güvenini ciddi şekilde zayıflatır. Yolsuzluğun çeşitli yüzleri vardır. Devletin kasasından haksız yere bir şey almamış olmak bu anlamda yeterli değildir, kamu hizmetlerinden yararlanmak, stratejik bilgiyi kullanarak menfaat elde etmek, pozisyon ve itibarını kullanarak mal ve hizmet satmak veya satılmasına aracılık etmek ile nüfuz ticareti ve doğrudan yararlanmalar da aslında bir yolsuzluk eylemi olarak kabul edilmelidir. Geniş eylem yelpazesi, sadece yargı sistemini değil, aynı zamanda devlet idaresinin tüm sektörlerini etkilemesini sağlar. Güçlü ve nüfuz sahibi kimselere karşı etkili olmayan yargı sistemlerinin kendisi yolsuzluğun ve organize suçun hedefi olsa da toplumların yolsuzluğu önlemek ve yolsuzlukla mücadele etmek için temel araçlarının tam olarak yargı sistemleri içinde olduğu görülmektedir. Birleşmiş Milletler Yolsuzluğa Karşı Sözleşme'nin 11. maddesi yolsuzlukla mücadelede bağımsız yargı organının belirleyici rolünü vurgulayarak bu rolü etkili bir şekilde yerine getirebilmek için yargı organının kendisinin yolsuzluğa maruz kalmaması gerektiğini belirtmektedir. Özellikle yargı kurumları üyelerinin dürüstlikle hareket etmesi, adli süreçleri sürüncemede bırakmaması ve adaletin çabuk tecelli etmesi için çaba sarf etmesi gerektiğinin altını çizmektedir.

Türkiye'nin de dahil olduğu uluslararası resmi ağlar içerisinde yapılan çalışmalar ve sistematik iyileştirme önerilerinin mevzuat, kurumsal süreçler, hızlı ve şeffaf UYAP uygulamaları ile eğitim sistemi ve kültürel öğelere de daha fazla yansıtılması gerekir. Örneğin yargı üyelerine trafik ihlallerinde ceza kesilememesi hukuk devletine bir istisna tutma ve bu anlamda ayrıcalık kültürünün desteklenmesi anlamına gelir ki geniş ölçekte başka alanlarda da istisna ve ayrıcalık hissiyatıyla rahat davranmaya yol açabilir nitelikte olduğundan “sen benim kim olduğumu biliyor musun?” şeklinde ayrıcalık isteyen tutum ve yaklaşımların kültürel kabul görmemesi için sıfır tolerans ile gerekli önlemleri almak gerekir. Elbette, hukuk ve haklar ilgili kurumlar, diğerlerinin yanı sıra belki de mütevazı etkileri olan yalnızca bir yönetim biçimidir. Tüm yönetim şekillerinde olduğu gibi, bunları çalıştırmanın maliyetleri, özellikle alternatiflerle karşılaştırıldığında, uygun şekilde değerlendirilmelidir. Yolsuzlukla ilgili olarak, saf yasal düzenleme ve ceza hukuku yaklaşımı şimdiye kadar pek işe yaramamaktadır ve bu, kültür, eğitim ve YBS sistemleri üzerinden kolaylık ve şeffaflığı sağlayacak olan tamamlayıcı stratejilerin denenmesini gerektirmektedir. Yukarıda yapılan analizler ve incelenen uluslararası aktörlerin raporları ile literatürdeki değerlendirmeler ışığında yolsuzluğu daha fazla önlemek için alınabilecek önlemler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

1. Yolsuzluk sadece doğrudan rüşvetle ilgili değildir: Kaynaklar boşa harcandığında insanlar, özellikle de yoksullar zarar görür. Doğrudan ve dolaylı faydalanma da bir nevi yolsuzluktur. Örneğin bir kamu kurumundaki yöneticinin kendi şirketinden mal ve hizmet almaya karar vermesi bu anlamda yolsuzluktur. Akıllı yanıtlar geliştirmek için farklı yolsuzluk türlerini anlamak bu nedenle çok önemlidir. Kamu görevlilerinin nerelerden hangi şekilde ve ne dereceye kadar yararlanabileceklerinin etik ilkelerinin ve sınırlarının daha net olarak belirlenmesi ve bunların tüm ilgilere iyice belletilmesi gerekir. Etik ilkelerle ilgili detaylı hususların eğitim müfredatları yanı sıra kamu görevlisi giriş ve terfi sınavlarında yoğun bir şekilde konu edilmesi bu anlamda önem arz etmektedir.

2. Halkın güveni ve samimi inancın gücüne dayanmak: Vatandaşların yönetime katılabilmeleri için çeşitli katılım fırsatlarının oluşturulması, toplumsal güvenin tesis edilmesi,

toplumsal sorunların belirlenmesi ve önceliklere göre çözümlenmesi oldukça önemlidir. Vatandaşın yolsuzluk ile ilgili olumsuz bir algıya sahip olması toplumsal güven ve emniyet duygusuna zarar vereceğinden dolayı sistemi tamamen bozar. Hz. Ömer'in halife iken kendisini ziyarete gelen misafiri için devletin mumunu söndürüp kendi mumunu yakması ve devlet hazinesinden kendisine düşen kumaş parçasının bir elbise yapmaya yetmemesinden dolayı oğlunun payını alarak bir elbise yapması karşısında biz yapamadık sen nasıl yapabildin diye sorabilecek bir özgürlük ortamının sağlanmasının gerektiği örnek olarak verilebilir. “*İtibardan tasarruf edilmez*” anlayışının düzeltilerek asıl itibarın kamu kaynaklarıyla gösteriş ve fiyaka ile değil, kamusal sorumluluklarının yerine getirilmiş olması, vatandaşın refahı ve küresel endekslerdeki prestij olduğunun iyi anlaşılması gerekir.

3. Bürokrasiyi azaltıp karamsarlığı ortadan kaldırmak: Davranışı kalıcı olarak makul ölçüde değiştirmek ve ilerlemeyi izleyebilmek için resmi ve gayri resmi süreçlerde, hükümet ve sivil toplum gruplarının birlikte çalışması gerekir. Bunun için de YBS olanaklarından olabildiğince yararlanarak denetim, gözetim, kontrol ve yönetim mekanizmaları daha etkili kılınmalıdır. YBS ve e-devlet uygulamaları daha denetlenebilir ve hesap verebilir bir yönetim olmasında büyük katkıda bulunacaktır. Devlet, vatandaşlar, iş dünyası, sivil toplum grupları, medya, akademi vb. gibi kilit paydaşlar arasında dinamik ve sürekli ilişkiler oluşturmak için teknolojinin gücünü kullanmak önem arz etmektedir. Toplumdaki algı, ilişki ve koşulların değişkenliği nedeniyle iyileştirme sürecinin devamlılığı önemlidir. Yapılan iyileştirme çalışmalarına süreklilik kazandırılmalıdır.

4. İyimserlik için hizmet ve doğru teşvik mekanizmalarını geliştirmek: Kurumlara ve politikaya yatırım yapılarak bir hükümetin kamusal hizmetleri sağlama şeklindeki sürdürülebilir iyileştirme, kurumlardaki insanların tevarüs etmiş gelenek, kültür ve miraslardan en iyi şekilde yararlanabilmeleri sağlanmalıdır. Bu da sosyal ve kültürel değişime izin veren mantıklı kuralları ve uygulamaları kapsamı durumunda etkili olabilir. Başka yerlerden taklit edilerek içe aktarılan modeller genellikle çalışmaz. Yolsuzlukla mücadele tedbirlerini piyasa, davranışsal ve sosyal güçlerle uyumlu hale getirip doğru teşvik mekanizmalarıyla güçlendirmek ve UYAP sistemini şeffaflık ve hesap verebilirliği desteklemek anlamında güçlendirmek ve kapsamını genişletmek gerekir.

5. Tavizsiz yaptırımlar ile sürekli kapasite geliştirmek: Kronik kırılma, çatışma ve şiddetten mustarip ülkeler genellikle yolsuzlukla mücadele için en az iç kaynağa sahip olan ülkelerdir. Yolsuzluğun cezalandırılması ve ayrıca herhangi bir etkili yolsuzlukla mücadele çabasının hayati bileşenlerinin kötü algılanması için olumsuz sosyal mühendislik ve toplumsal algı yönetimi özellikle dikkate alınmalıdır. Özellikle sosyal medyada negatif dezenformasyon kapsamında yapılabilen sürekli karalama, ümitsizliğe düşürme ve topyekûn bozulmuşluk algısı da oluşturulabilmektedir. Özellikle kitlelerde mevcut olan “*zaten herkes öyle*”, “*bal tutan parmağını yalar*” veya “*bu devletin çivisi çıkmış*” şeklindeki yolsuzluğun yaygın olduğu algısını ve negatif propagandayı engellemek gerekir. Bu nedenle vatandaşların yerel, ulusal, uluslararası ve küresel düzeylerde yolsuzluğun ölçeği ve kapsamına uygun olarak yolsuzluktan olabildiğinde uzak durmasını sağlamaya ve dezenformasyonları bertaraf ederek sürekli güven ortamı tesis etmeye yönelik program ve projeler geliştirmek lazımdır. Gelişmiş batı ülkelerinde medya organları her türlü olumsuzluğu halk kitleleri üzerindeki negatif etkileri olmaması ve genellemeleri için medya etiği gereğince servis etmemektedirler. Bunun için de kültürel öğeleri, kamu denetim mekanizmaları, STK, dini yapılar ve eğitim kurumlarının desteğiyle güçlendirmek gerekir. İyi yönetimi desteklemek ve sürdürmek için herhangi bir iyi strateji, mevcut durumlar değiştikçe kolayca adapte edilebildiğinden emin olmak için sürekli olarak uygulamalar ve toplumsal algı izlenmeli, değerlendirilmeli ve açık bir şekilde raporlanmalıdır.

Kaynakça

- AB (2000) Cotonou Ortaklık Anlaşması, AB ile Afrika, Karayipler ve Pasifik (ACP) Devletleri arasında yapılan anlaşma.
- AB Komisyonu (2010) Turkey Progress Report, SEC (2010) 1327, Brussels, 2010, pp. 77 –80; GRECO, Compliance Report on Turkey, Joint First and Second Round Evaluation, Greco RC-I/II (2008) 2E, Strasbourg, 4 April 2008, pp. 14 –15.
- AB Komisyonu, (2008) Turkey Progress Report, SEC (2008) 2699, Brussels, 2008, p. 11; European Commission, Turkey 2009 Progress Report, SEC (2009) 1334, Brussels, 2009, p. 12.
- AB, (2004) Kalkınma ve İşbirliğinde İyi Yönetişimin Desteklenmesi El Kitabı, Avrupa Komisyonu, Avrupa Komisyonu, EuropeAid İş birliği Ofisi, İyi Yönetişim Tematik Ağı, Brüksel.
- ABD Güvenlik Konseyi, (2004) Çatışma ve Çatışma Sonrası Toplumlarında Hukuk Kuralı ve Geçici Adalet: Genel Sekreter Raporu. (S / 2004/616), 23 Ağustos [<http://www.unrol.org/files/2004%20report.pdf>].
- Adaman F., Ali C, Arkoğlu and Burhan S, (2003) Household View on the Causes of Corruption in Turkey and Suggested Preventive Measures, Turkish Economic and Social Studies Foundation (TESEV).
- Alston and Quinn, '(1987) The Nature and Scope of State Parties' Obligations under the International Covenant on Economic, *Social and Cultural Rights*', 9 HRQ156, at 180
- Aktaş, E. (2019). Küresel gelir dağılımının seyri ve boyutu: 1980-2016 dönemi için bir inceleme. *Journal of Politics Economy and Management*, 2 (2), 59-76. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jopem/issue/51386/661328>
- Bergling, P., (2006) Uluslararası Gündem Yasası Kuralı: Uluslararası İdare, Geçiş ve Kalkınma İşbirliğinde Yasal ve Yargı Reformuna Uluslararası Destek, Antwerpen ve Oxford: Intersentia Publishers.
- Bingham, T., (2010) *Hukukun Üstünlüğü*, Londra: Penguin Books,
- BM, (1948) 10 Aralık 1948 tarih ve 217 A (III) sayılı Genel Kurul Kararı ile kabul edilen ve ilan edilen Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi (İHEB).
- BM, (1985) 26 Ağustos- 6 Eylül 1985 tarihleri arasında Milano'da düzenlenen ve 29 Ağustos 1985 tarih ve 40/32 tarihli Genel Kurul kararları ile kabul edilen Yargının Bağımsızlığına İlişkin Temel İlkeler ve 13 Aralık 1985'te 40/146.
- BM, (2003) Adalet İdaresinde İnsan Hakları: Hakimler, Savcılar ve Avukatlar İçin İnsan Hakları El Kitabı, İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi.
- BM, (2004) Adil Uygulamaya Erişim Notu, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı.
- BM, (1945) Anlaşmalar ve Beyanlar Birleşmiş Milletler Şartı, 24 Ekim 1945'te yürürlüğe girdi.
- BM, (2000) Birleşmiş Milletler Barış Operasyonları, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu / Güvenlik Konseyi, A / 55/305, S / 2000/809.
- BM, (2006) Çatışma Sonrası Devletler İçin Hukuk Kuralı Araçları: Hukuk Sistemlerini İzleme, İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi.
- BM, (1995) Çatışma Sonrası Kamu İdare Makinelerinin Yenilenmesi ve Yeniden Yapılandırılması Barış inşası, Birleşmiş Milletler Kamu İdaresi Ağı, ST / SG / AC.6 / 1995 / L.10.
- BM, (1995) İnsani Gelişme Raporu, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı.
- BM, (1976) Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (ICESCR), 16 Aralık 1966'da yürürlüğe girdi ve 3 Ocak 1976'da yürürlüğe girdi.
- BM, (1966) Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (ICCPR), 23 Mart 1976'da yürürlüğe giren 16 Aralık 1966'yı kabul etti.
- Braithwite, J. (1998) Güven ve Yönetişim'de "Güvensizliği Kurumsallaştırmak, Güveni Teşvik Etmek" (ed: Braithwite, V. And Levi, M.). New York: Sage.
- CESCR, (2000) General Comment no. 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12) 37.
- Crawford J., (2013) *State Responsibility: The General Part*. Cambridge

- Çetin S., (2010) Türkiye’de Kamu Yönetimi Reform Sürecinin Değerlendirilmesi: Aksayan ve İşleyen Yönleri, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 19, Sayı 3, Sayfa 23-38 23 <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/50617>
- EC, COM (2003) 615, Komisyondan Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesine, Yönetişim ve Kalkınma konulu final, 20 Ekim 2003, Brüksel.
- ECOWAS Court, (2012) Socio-Economic Rights and Accountability Project (SERAP) v. Federal Republic of Nigeria, Judgment of 14 December, para. 32
- ECtHR, (2009) Maiorano and Others v. Italy, Appl. no. 28634/06, Judgment of 15 December, para. 128.,
- Güneş A. (2000) 'Roots and trends of clientelism in Turkey', in Luis Roniger and Ayşe Güneş,-Ayata (eds), Democracy, Clientelism, and Civil Society, Lynne Rienner, Boulder, CO, 1994, pp. 49 –63; Zeynep Baran, 'Corruption: the Turkish challenge', *Journal of International Affairs*, 54(1), , pp. 127–146.
- Hammergren, L. (2002) Yargı Performansının Teşhis Edilmesi: Yargı Reform Programlarına Yönelik Yardım İçin Bir Araca Doğru, Uluslararası Şeffaflık Örgütü 9. *Uluslararası Yolsuzlukla Mücadele Konferansı için Hazırlanan makale*, Washington, D.C.: Dünya Bankası.
- Kaufmann, D., Kraay, A. ve Mastruzzi, M. (2005) Yönetişim Konuları IV: 1996–2004 Yönetişim Göstergeleri, Dünya Bankası Politika Araştırmaları.
- Landman T. ve Schudel C.J.W., (2007) Corruption and Human Rights, Empirical Relationships and Policy Advice, Working Paper controlling for other explanatory variables (democratic level, prosperity, population size, and government spending ratio).
- Nursi, B.S. (1960) *Sözler*, Envar Neşriyat, İstanbul
- Olanıyan K., (2014) *Corruption and Human Rights Law in Africa*, Hart Publishing
- Ömürgönülşen U. (2009) Ethics for the Prevention of Corruption in Turkey (TYEC), System Studies Report, Council of Europe, June, p. 37.
- Ömürgönülşen U. ve Doig A., (2010) ‘Why the gap? Turkey, EU accession, corruption and culture’, *Turkish Studies*, 13(1), pp. 7–25; Demet Yalcın Mousseau, 'Is Turkey democratizing with EU reforms?: an assessment of human rights, corruption, and socioeconomic conditions', *Southeast European and Black Sea Studies*, 12(1), 2012, pp. 63–80.
- Ömürgönülşen U. ve Öktem M. Kemal (2009) 'Is there any change in the public service values of different generations of public administrators? The case of Turkish governors and district governors', *Journal of Business Ethics*, 88, pp. 144–145.
- Pellet, A. (2003) Human Rightism" and International Law,' 10 *Italian Yearbook of International Law* 3.
- Peters A., (2016) *Beyond Human Rights*, at 267–269. Cambridge University Press
- Pillay N., (2013) High Commissioner for Human Rights, Opening Statement of the Panel on the Negative Impact of Corruption on Human Rights, 13 March, at 8–10.
- Posner E., (2014) *The Twilight of Human Rights Law* Oxford University Pres
- Rose, (2016) 'The Limitations of a Human Rights Approach to Corruption', 65 *International and Comparative Law Quarterly* 405.
- Savaşan, F., Yardımcıoğlu, F., Demir, İ. (2016) "Türkiye’de Kayıtdışı Ekonomi: Zaman Serisi ve Panel Veri MIMIC Tahminleri". *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi* 4 / 2 (Nisan): 161-201
- Taylor, V. (2002) “Asya’da Yolsuzluk ve Hukuki Meslekler”, Asya’da Yolsuzlukta ed.: Lindsey, T. ve Dick, H., Federation Press.
- Temizel H., “Kamu Yönetimi Reformları ve Reformların Temel Özellikleri”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/289111>
- Tepav, (2011) 'Türkiye Reform Yorgunu, Ankara, 19 Ocak, <http://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/1871>
- UN, (2015) Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development, GA Res. 70/1, 25 September, Points 16.4, 16.5.

UNDP, (2009) Governance Indicators: A Users' Guide,". <http://www.undp.org/content/dam/aplaws/publication/en/publications/democratic-governance/dg-publications-for-website/a-users-guide-to-measuring-local-governance-LG%20Guide.pdf>

Wennerström, E. (2007) "Hukukun Kuralı ve Avrupa Birliği", Uppsala: Iustus förlag.

Extended Summary

Corruption undermines the essence of the administration of justice, constitutes a significant obstacle to the right to an impartial trial, and seriously undermines the public's trust in the judiciary. Corruption has many faces. In this sense, it is not enough to limit it by not taking anything unjustly from the state's coffers. Taking advantage of public services unfairly, obtaining benefits by using strategic information, selling or intermediating in the sale of goods and services by using its position and reputation, and influence trading and direct exploitation should also be considered an act of corruption. Its wide range of action enables it to affect the judicial system and all sectors of state administration. Although judicial systems that are not effective against powerful and influential people are themselves targets of corruption and organized crime, it seems that societies' main tools to prevent and fight corruption are precisely within the judicial systems. Article 11 of the United Nations Convention against Corruption emphasizes the decisive role of the independent judiciary in combating corruption and states that to fulfill this role effectively, the judiciary itself must not be subject to corruption. It underlines that the members of especially judicial institutions should act with integrity, not delay judicial processes, and ensure that justice is rendered quickly.

Turkey also is included in the official international networks of systematic studies and legislative proposals to improve corporate processes; fast and transparent UYAP applications must also be reflected in the education system and more cultural elements. For example, failure to punish members of the judiciary for traffic violations means holding an exception to the rule of law and supporting a culture of privilege in this sense, which can lead to a sense of abnormality and privilege in other areas on a large scale, so "do you know who I am?" It is necessary to take the required precautions with zero tolerance to prevent cultural acceptance of attitudes and approaches that demand privilege. Of course, the law and rights-related institutions are, among others, only one form of government with perhaps modest effects. As with all forms of governance, the costs of operating them must be appropriately evaluated, especially when compared to alternatives. As regards corruption, the pure legal regulation and criminal law approach has not worked so far, requiring complementary strategies through culture, education, and MIS systems. In the light of the above analyzes and the reports of the international actors examined, and the evaluations in the literature, the measures that can be taken to prevent more corruption can be listed as follows:

1. Corruption is not just about direct bribery: when resources are wasted, people, especially the poor, suffer. Direct and indirect exploitation is also a form of corruption. For example, when a manager in a public institution decides to purchase goods and services from his own company, it is corruption in this sense.

2. The power of the people and faith: It is essential to provide citizens with the relevant means to participate and participate in their governments and seek social priorities, identify problems, and find solutions. The citizen's misperception of corruption completely disrupts the system.

3. Reducing bureaucracy and eliminating pessimism: It is necessary to bring formal and informal processes to work with government and civil society groups to change behavior and monitor progress permanently. It is essential to make the inspection, surveillance, control, and governance mechanisms more effective by using MIS facilities as much as possible. MIS and e-government applications will significantly contribute to creating a more controllable and accountable management.

4. Developing services for optimism and the right incentive mechanisms: Sustainable improvement in how a government provides public services by investing in institutions and politics is only possible if institutions approve the logical rules and practices that allow change while making the most of tested traditions and heritage.

5. Continuous capacity building through severe sanctions: Countries suffering from chronic fragility, conflict, and violence often have the least internal resources to fight corruption. Negative social engineering should be mainly considered to punish corruption and to misperceive the vital components of any effective anti-corruption effort. It is necessary to develop programs and projects to ensure that citizens stay away from corruption as much as possible by the scale and scope of corruption at local, national, international, and global levels.